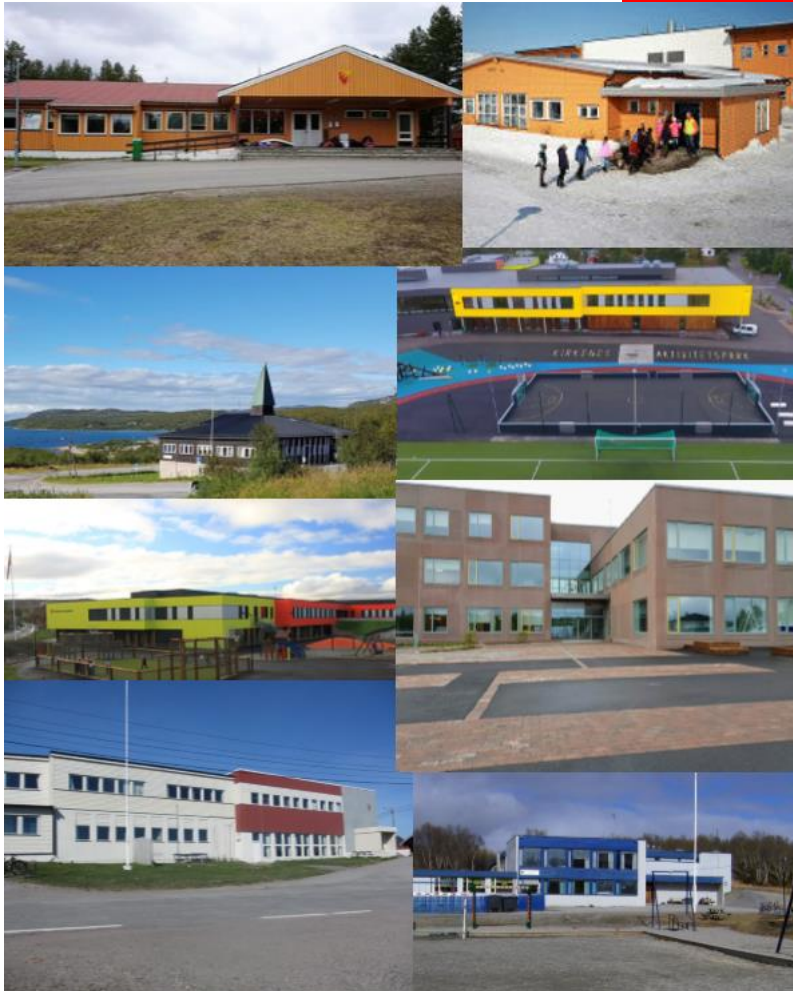

Sør-Varanger kommune

Strategisk oppvekstplan 2020 – 2030

Høringsutkast

Sør-Varanger kommune

28.02.2020

Innhold

1.0	Innledning.....	6
1.1	Hva er Strategisk oppvekstplan?	6
1.2	Strategisk oppvekstplan – kort oppsummering	6
2.0	Lokale føringer.....	6
2.1	Visjoner og mål	6
2.2	Overordnede mål og utfordringer	7
2.3	Folkehelse.....	7
3.0	Fokusområder.....	8
3.1	Tidlig innsats og universelle tiltak.....	8
3.2	Utjevne forskjeller	9
3.3	Tverrfaglig samarbeid.....	10
3.4	Kompetanse	11
3.5	Organisering	11
4.0	Sør-Varanger – En mangfoldig og inkluderende kommune	12
4.1	Grenslandet	12
4.1.1	Sør-Varanger – en mangfoldig kommune.....	12
4.1.2	Demografisk utvikling.....	13
4.1.3	Utdanning, kompetanse og arbeidsliv	14
4.2	Barnet og familien	14
4.3	Sør-Varanger – et godt oppvekststed for alle	15
4.3.1	Universelle tiltak og riktig tilrettelegging	15
4.3.2	Barn og unge med funksjonsutfordringer.....	15
4.3.3	Sårbare barn og unge.....	16
4.3.4	Mobbing	17
4.4	Helsetjenester.....	18
5.0	Det flerkulturelle Sør-Varanger	20
5.1	Historisk flerkulturelle Sør-Varanger	20
5.1.1	Samisk	20
5.1.2	Finsk og kvensk.....	21
5.1.3	Russisk	21
5.2	Inkludering i hverdagen: Det nye Sør-Varanger	21
5.2.1	En fargerik befolkning	21
5.2.2	Flyktning- og kompetanseenheten	22
6.0	Barnehage - tidlig barndom.....	22
6.1	Rammeverket for barnehagen.....	22
6.2	Kvalitet i barnehagen.....	24

6.3	En barndom for fremtiden	25
6.4	Spesialpedagogisk hjelp - barnehage.....	26
6.5	En helhetlig barnehage – organisering og struktur	27
6.6	Strategiske mål - Barnehage	28
7.0	Utdanning i Sør-Varanger – barn og unge	29
7.1	Grunnskole – barn og unge.....	29
7.2	Skolen i Sør-Varanger	29
7.2.1	En skole for alle.....	31
7.2.2	Spesialundervisning i skolen.....	32
7.3	En skole for fremtiden	33
7.4	Etter skoletid.....	34
7.4.1	Leksehjelp	34
7.4.2	SFO – Skolefritidsordning	34
7.5	En helhetlig skole – organisering og struktur	35
7.6	Overordnede prinsipper og kriterier for endring av skolestruktur.....	37
7.7	Videregående skole – ungdom	39
7.7.1	Kirkenes videregående skole.....	39
7.7.2	Borteboere og tilbud til elever ved skolen	39
7.8	Strategiske mål – skole og utdanning	39
8.0	Øvrige kommunale tjenester	41
8.1	Pedagogisk psykologisk tjeneste – PPT	41
8.1.1	PPT i dag	41
8.1.2	PPT i utvikling	41
8.1.3	Strategiske mål - PPT	42
8.2	Barnevern.....	42
8.2.1	Barneverntjenesten i dag	42
8.2.2	Utvikling og utfordringer for Barneverntjenesten.....	42
8.2.3	Strategiske mål - Barnevernet	43
8.3	Kultur og fritid.....	44
8.3.1	Sør-Varanger kulturskole	44
8.3.2	Allmenn kultur	44
8.3.3	Bibliotek	45
8.3.4	Organisasjonsstruktur kultur	45
8.3.5	Strategiske mål – Kultur og fritid.....	46
9.0	Kompetanseheving	47
9.1	Kompetanse og Organisasjonsutvikling	47

9.2	Strategiske mål – Kompetanse	49
10.0	Prosess og føringer	50
10.1	Prosjektorganisering	50
10.2	Proessen fram mot en strategisk oppvekstplan	50
10.3	Bakgrunn	51
10.4	Hva er Strategisk oppvekstplan?	51
10.5	Avgrensing av planen	51
10.6	Nasjonale føringer for oppvekstfeltet	51
10.6.1	Sentrale lover.....	52
10.6.2	Nasjonale kvalitetskrav og sektormål	52
10.7	Referansegrupper.....	54
10.4	Høringsinstanser	54
11.0	Definisjoner.....	54

Forord

Barn og unge i Sør-Varanger kommune skal ha en oppvekst preget av trygghet, glede og mestring. Barn gjør det bra når de kan, og det er de voksnes ansvar å legge til rette for at barna lærer å ha omsorg for seg selv og andre, tør å ta utfordringer og å sprengre grenser. En trygg barndom, med passe utfordringer og nødvendig tilrettelegging, krever at kommunen har kompetente yrkesutøvere og bygger strukturer som evner å se og ivareta barn og unge på en forutsigbar og profesjonell måte.

Skal vi kunne gi barn og unge en trygg oppvekst med utfordring og mestring, må vi se at det er et felles prosjekt for familier, naboer, bedrifter og profesjonelle yrkesutøvere. Alle barn og unge i Sør-Varanger kommune skal bli sett og hørt, og få mulighet til å føle mestring gjennom å utvikle livsglede, evner og interesser med utgangspunkt i den de er.

Sør-Varanger kommune har arbeidet med Strategisk oppvekstplan over flere år, og baserer seg på tidligere planer, innspill fra fagnettverk og ungdomsrådet. Når nå utkastet foreligger, skal planen ut på høring, slik at alle berørte parter har mulighet til å sette seg inn i utkastet, diskutere det og utarbeide gode innspill. I henhold til FNs barnekonvensjon skal barn og unge ha mulighet til å innvirke på sin egen hverdag, også planer som omhandler deres oppvekst. Også foreldre skal kunne komme med innspill i saker som omhandler oppvekst. Alle innspill, enten de er fra elevråd, FAU, Ungdomsråd eller andre, vil bli behandlet og lagt fram for politikerne sammen med planen.

**Det trengs en hel landsby for å oppdra et barn.
Sør-Varanger kommune er vår landsby,
Og alle barn og unge i Sør-Varanger er våre barn og unge.**

Tidsplanen for behandling Strategisk oppvekstplan:

Når	Hva	For hvem
25.02.20	Høringsutkast vedtas	Utvalg for levekår
28.02.20	Ut på høring	Åpen
04.03.20	Orientering	Kommunestyret
	Orientering	Bugøynes
	Orientering	Pasvik
	Orientering	Sandnes og Bjørnevatn
	Orientering	Jarfjord/Jakobsnes
	Orientering	Hesseng
	Orientering	Kirkenes
	Åpent møte	Ungdom
	Orientering	Alle enheter oppvekstsektoren og tilknyttede tjenester
20.04.20	Høringsfrist	Frist for innspill
26.05.20	Endelig behandling	Utvalg for levekår
10.06.20	Vedtak	Kommunestyret

1.0 Innledning

1.1 Hva er Strategisk oppvekstplan?

Strategisk oppvekstplan 2020 – 2030 skal være en overordnet plan som angir mål og retning for utvikling av hele oppvekstfeltet. Planen skal bidra til en felles forståelse av mål og metoder, slik at kommunen utvikler tjenester som bidrar til gode oppvekstvilkår på alle arenaer der barn og unge ferdes. Planen skal også være et redskap for dem som har ansvar for barn og unge i alle ulike sammenhenger.

1.2 Strategisk oppvekstplan – kort oppsummering

Den gode oppveksten starter i svangerskapet, og ender når ungdommen er klar for sitt voksenliv. Oppvekstplanen skal favne oppvekstvilkårene for barn og unge fra det første møtet på helsestasjonen til de er ferdige med videregående skole. Aldersspennet er satt til 0 til 23 år, da barn under barnevernet kan ha ettervern til de er 23 år.

Oppvekstplanen omhandler både de kjernetilbud vi som kommune tilbyr i dag og andre tilbud og tjenester som er viktige for barn og unges oppvekst.

Alle barn i kommunen skal ha kvalitetssterke, likeverdige tilbud innen barnehage og skole. Oppvekstfeltet skal bidra til utjevning, og arbeide forebyggende gjennom gode, universelle tiltak og tidlig innsats. En helhetlig og god organiseringen av oppvekstfeltet og godt tverrfaglig samarbeid er nødvendig for at vi skal lykkes med dette.

2.0 Lokale føringer

Kommuneplanens samfunnsdel angir de lokale føringene for Strategisk oppvekstplan, og danner grunnlaget for den kommunale planstrategien til Sør-Varanger kommune. Planstrategien skal sikre at der ulike fagområder og tilbudsfelt møtes, skal vi dra i samme retning, mot samme mål, med de samme verdier og visjoner i bunn. Bare slik kan vi sikre en god og helhetlig utvikling av kommunens tilbud. Den strategiske oppvekstplanen tar utgangspunkt i undersøkelser, utredninger og tidligere planer på oppvekstfeltet.

2.1 Visjoner og mål

Sør-Varanger kommune skal være en grensesprengende kommune, der tjenestene preges av medarbeidere som er engasjerte, modige, serviceorienterte, tilgjengelige og helhetstenkende. Verdier som engasjement og mot, sammen med evne til å tenke og handle helhetlig, er viktige for oppvekstfeltet.

Overordnet visjon for Sør-Varanger kommune

«Sør-Varanger kommune skal utvikles til et lokalsamfunn som gir grunnlag for befolkningsvekst i alle deler av kommunen. Arealdisponering og offentlig service og tjenesteproduksjon skal dimensjoneres ut fra en samlet befolkning på 12 000 innbyggere ved planperiodens utløp, og ha en kvalitet som gjør kommunen attraktiv som bosted og for etableringer og knoppskyting i privat næringsliv.»

Kommuneplanens samfunnsdel 2014 - 2026

Strategisk oppvekstplan skal altså ta utgangspunkt i kommuneplanens samfunnsdel og spille på lag med øvrig planverk. En strategisk plan som skal virke i ti år må både være faglig solid, dynamisk og framtidsrettet. Planen skal bidra til å gi oppvekstfeltet prinsipper, retning,

Vedtatt visjon for oppvekstfeltet i Sør-Varanger kommune

Barn og ungdom preges av høy sosial og faglig utvikling, noe som oppnås ved et oppvekstmiljø

strategier og organisasjon til å takle framtiden, enten det går mot nedgangstider og reduserte barnetall, eller oppgang og økte innbyggertall.

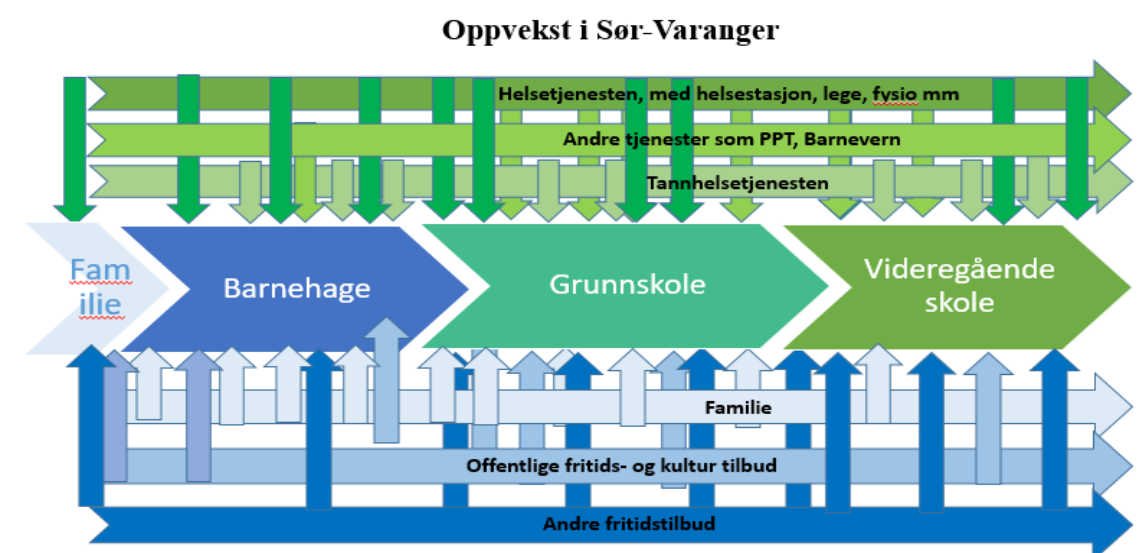
2.2 Overordnede mål og utfordringer

Tilbudene på oppvekstfeltet kan være ulike i form, men de skal ha høy kvalitet og gi et likeverdig tilbud til alle barn og unge. I Sør-Varanger skal barnas beste være førende. Alle barn og unge skal møtes med respekt, og de skal få anledning til å være inkludert i samfunnet. Med en trygg forankring i vårt lokalsamfunn skal barn og unge kunne utvikle evne til samspill, tro på egne krefter og mot til å løse livets utfordringer.

Kommunale tjenester skal bidra til å utjevne skjevheter, slik at alle kan oppleve mestring uavhengig av familiebakgrunn, kjønn og funksjonsnivå. Kompetanse, forutsigbarhet, gode rutiner og godt tverrfaglig samarbeid er nøkler for å lykkes i å skape gode oppvekstmiljø.

Sør-Varanger kommune har god kompetanse på oppvekst, og skal være en drivkraft for faglig utvikling og samarbeid innen oppvekstfeltet i Øst-Finnmark.

Utvikling og kvalitetsheving krever en kontinuerlig og systematisk prosess. God kjennskap til virkeligheten og våre utfordringer er sentralt for å få en produktiv prosess. Oppvekstsektoren skal utvikle rutiner for årlig tilstandsrapportering på alle våre fagfelt, slik at vi har klare ståstedsanalyser som kan legges til grunn for det kontinuerlige utviklingsarbeidet.

Figur 1 Mange, ulike faktorer spiller inn på oppveksten.
Strategisk oppvekstplan skal se hele barndommen og ungdomstiden i sammenheng

2.3 Folkehelse

I henhold til Lov om folkehelse har kommunene ansvar for å fremme befolkningens helse og trivsel og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade og lidelse. Kommunen

skal bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse og utjevner sosiale helseforskjeller¹.

Oversiktsbildet over helsetilstand og påvirkningsfaktorer for Sør-Varanger kommune 2020-2024 understreker at oppvekst og levekår er viktige premisser for helse og livskvalitet. Videre definerer det oppvekst- og levekårsforhold som økonomiske vilkår, bo- og arbeidsforhold, og utdanningsforhold. Økonomiske forhold kan omfatte andel med lavinntekt og inntektsforskjeller. Arbeid omfatter blant annet tilknytning til arbeidslivet, sykefravær og uføretrygd. Utdanningsforhold omfatter for eksempel andel med høyere utdanning og frafall fra videregående skole. Levekår defineres i et samspill mellom individuelle faktorer og ressurser og de muligheter en har til å realisere disse på arenaer som skole, arbeid osv.

De hovedsatsingsområdene som ligger til grunn for Sør-Varanger kommunes strategiske planlegging er «trivsel, livskvalitet og tilhørighet», «sosial ulikhet», «kompetanse og rekruttering», «sykefravær og uførhet» og «helsefremmende livsstil».

I dag viser både skolefaglige undersøkelser, Ungdata og elevundersøkelser at våre unge har en noe dårligere helse både fysisk og psykisk enn gjennomsnittet for barn og unge i Norge. Dette er en utfordring for Sør-Varanger kommune.

Strategisk oppvekstplan legger oversiktsbildet over helsetilstand til grunn for sitt arbeid, sammen med de kartlegginger og utredninger som er gjort de senere år i forhold til fysisk og psykisk helse, trivsel og utdanning. Planen forutsetter at også den videre prosessen med å utvikle konkrete handlingsplaner og iverksetting av strategisk oppvekstplan vil spille sammen med arbeidet med folkehelse, for eksempel Programkommune for psykisk helse, som er i virksomhet i planens oppstartsperiode.

3.0 Fokusområder

Oppvekst i Sør-Varanger kommune skal bidra til at de unge tør å sette seg høye mål og utvikler evne til samspill, tro på egne krefter og mot til å løse livets utfordringer.

For å skape grunnlag for en enda bedre oppvekst i Sør-Varanger, setter Strategisk oppvekstplan et særlig fokus på tidlig innsats, utjevning av forskjeller, et godt tverrfaglig samarbeid, kompetanse i alle ledd og en god organisering av tjenestene.

Skal vi lykkes med tidlig innsats er det avgjørende at vi har en systematisk, tverrfaglig og helhetlig oppfølging av barn helt fra fødsel til unge voksne. Vi skal sikre gode, universelle tiltak som styrker alle familiers kompetanse og nettverk, men også bygge en tettere relasjon til de barn og familier der vi oppdager faresignaler.

Sør-Varanger kommune må arbeide både med de konkrete tjenestene, men også på systemnivå, slik at vi utvikler en helhetlig organisering av tilbud og tjenester for, og rundt, barn og unge i Sør-Varanger.

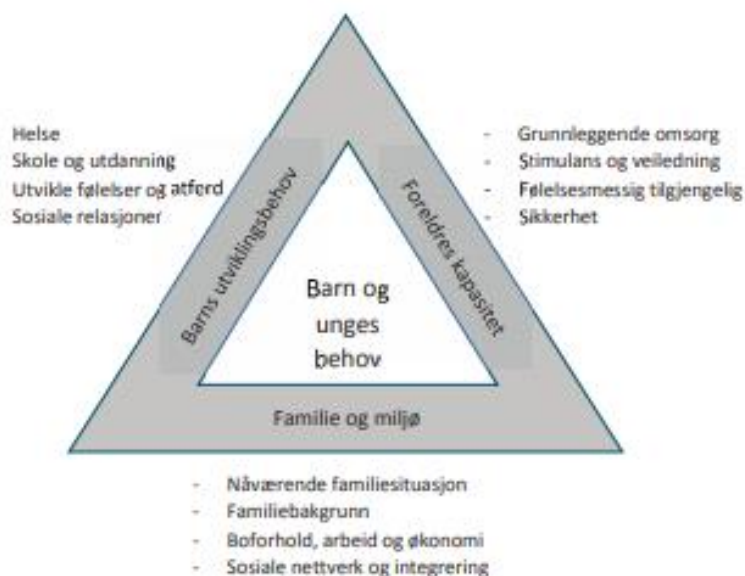
3.1 Tidlig innsats og universelle tiltak

Tidlig innsats skal være gjennomgående i Sør-Varanger kommune. Det betyr at barn og unge skal få rett tiltak til riktig tid! Tidlig innsats må være målet, enten det gjelder barn og unges

¹ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>

generelle utvikling sosialt og fysisk, særskilte utfordringer knyttet til læring og liknende, eller det dreier seg om andre bekymringer for eksempel i forhold til mulig omsorgssvikt.

Tidlig innsats betyr et godt pedagogisk tilbud fra tidlig småbarnsalder, at barnehager og skoler har nok voksne og fokus på å forebygge utfordringer. Tiltak må settes inn umiddelbart når utfordringer avdekkes. Tiltak kan være tilrettelegging innenfor det ordinære tilbudet og/eller særskilte tiltak. Alle barn er ulike, og behovet for støttetiltak vil også variere, mange trenger lite tilrettelegging, andre strever med de sosiale kodene, motorisk utvikling, språkutvikling eller innlæring av andre kompetanse og ferdigheter.

Figur 2 Barn og unges behov definert ved en varseltrekant.

*Hvordan er utviklingen, og hvilke behov har barn og ungdom?
Det er et mål at de skal ha gjennomgående god helse, muligheter til læring, og mulighet til å utvikle seg sosialt og mentalt, slik at de tilegner seg ferdigheter for å fungere i sosiale fellesskap.*

Dersom vi registrerer en mulig bekymring, må det være klare rutiner for å sette i verk enkle støttetiltak, eller undersøkelser og drøftinger. Det skal ikke gå unødvendig tid fra bekymring er registrert til det settes i gang videre observasjoner og eventuelle tiltak. Sør-Varanger kommune må bevege seg over til tidlig innsats og bruk av universelle tiltak framfor reparerende tiltak.

3.2 Utjevne forskjeller

En god barndom har betydning for hele livsløpet. Oppvekstbetingelser i fosterlivet, i spedbarnstiden og i barndommen har betydning for den sosioøkonomiske statusen vi får som voksne og for vårt potensial for mestring og god helse gjennom livsløpet.

Både barnehage, skole og kommunale helsetjenester har som samfunnsoppdrag å fungere utjevne. Alle barn og unge skal ha mulighet til å utvikle sine evner og føle mestring uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn, foreldrenes økonomi, utdanning eller bosted. De kommunale tjenestene er viktige redskap og kan ha en helt avgjørende rolle i arbeidet med utjevning, forebygging og helsefremmende tiltak.

Grunnlaget for utvikling og læring blir lagt i barnas første leveår. Det tilbudet barna får i barnehagen og de første årene i grunnskolen, legger føringer for hvordan de lykkes videre i utdanning og arbeid. Det er derfor viktig at alle barn får tilgang til et godt tilpasset pedagogisk tilbud tidlig i livet².

For å lykkes med «tidlig innsats», må vi ha god kompetanse, nok voksne, gode rutiner og god samhandling. Skoler og barnehager må ha fokus på å se hvert enkelt barn, og rutiner for å følge med og observere barn og unges utvikling.

² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/?ch=1>

Forskning viser at utdanning har en klart utjevne og positiv effekt i forhold til barns utdanning, mindre sosial ulikhet i helse, livskvalitet og livslengde³. En god skolegang og gjennomføring av videregående opplæring er viktig både som faktor for livsmestring for den enkelte, men også i et folkehelseperspektiv.

Universelle tiltak er det som i størst grad gjør det mulig å utjevne forskjellene, og ivareta hvert barn og hver ungdom. Universell tiltak retter seg mot alle, uten å skille mellom grupper og individer. Nok voksne med høy kompetanse, gode og tilrettelagte leke- og læreområder, aktiviteter som bygger ferdigheter og kompetanser for alle, er slike tiltak.

Med nye utfordringer i hverdagen og med mindre familier, ser vi at foreldrekurs, tett foreldreoppfølging av helsestasjonen og nær dialog mellom barnehage/skole og hjem er gode tiltak for å sikre mer kompetente foreldre, slik at foresatte kan gi barna en best mulig oppfølging. Slike tiltak kan også fungere integrerende.

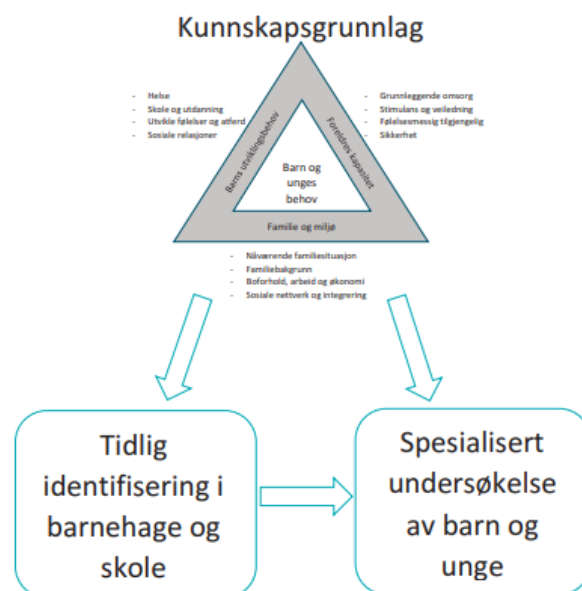
Å samarbeide med det frivillige organisasjonsliv for å kunne gi alle et tilbud om aktivitet innen f.eks. kultur og idrett, er viktige grep for utjevning blant barn og unge⁴.

3.3 Tverrfaglig samarbeid

Barn og unge er vårt felles ansvar. De, og deres familier, skal møte tjenester som arbeider sammen, er støttende og tar et helhetlig ansvar. Sør-Varanger kommune skal alltid arbeide ut fra hva som er barnets beste, og søke samarbeid og tiltak i tråd med de behov barnet og familien har⁵.

Nasjonale føringer tilsier også at kommunen må jobbe samlet, tverrfaglig og tverrsektorielt dersom det oppstår behov utover det som dekkes gjennom det allmenne tjenestetilbudet⁶. Vi må bygge sikre team rundt våre barn og unge. I Sør-Varanger skal vi samarbeide og utnytte de ressurser vi har, enten det er innen oppvekstsektoren, i helsesektoren eller innenfor kultur og fritid, til beste for barn og unge.

Kommunen har ansvar for at de ulike tjenestene for barnefamilieene er godt koordinert. Sør-Varanger kommune må utvikle systemer og rutiner som sikrer at det blir enklere å samarbeide på tvers av fag, enhet og sektor⁷. For å få til et godt samarbeid må alle ha kunnskap om, og respekt for, hverandres ansvar og roller⁸. Det må utvikles klare samarbeidsstruktur for tverrfaglig samhandling og arbeid med og fokus på tidlig innsats. Dette innebærer blant annet

Figur 3 Felles kunnskapsgrunnlag, god kommunikasjon og rutiner for samhandling bidrar til at vi lettere både identifiserer problemene og finner gode, samordnede løsninger for de barn og unge som har behov for det.

³ <http://tidliginnsats.forebygging.no/Rapporter/Anbefalte-tiltak-mot-sosial-ulikhet-i-helse/>

⁴ [https://www.ntnu.no/documents/10304/1130562/Red av sosiale ulikheter web.pdf/9fb99844-7988-4f19-b352-623761d13418](https://www.ntnu.no/documents/10304/1130562/Red+av+sosiale+ulikheter+web.pdf/9fb99844-7988-4f19-b352-623761d13418)

⁵ <http://tidliginnsats.forebygging.no/Global/Rapport-risiko-hos-barn-og-unge.pdf>

⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-21-20162017/id2544344/>

⁷ <https://www.ks.no/fagomrader/barn-og-unge/grunnskole-og-sfo/ppt-og-systemrettet-arbeid/tverrfaglig-samarbeidsstruktur/>

⁸ <http://tidliginnsats.forebygging.no/Global/Rapport-risiko-hos-barn-og-unge.pdf>

at strukturene er forankret på ledernivå, slik at de ansatte i tjenestene opplever prioriteringene av tverrfaglig samarbeid som tydelig forankret på tvers av oppveksttjenestene.

3.4 Kompetanse

Møtet med barn og unge i Sør-Varanger kommune skal være preget av varme og respekt, men også av kompetanse og profesjonalitet. Kommunen skal ha den nødvendige kompetanse til både å ivareta barn og unge ved alle våre tilbud, og til å lede an og sikre utvikling i feltet i vår region. Både praktisk handling, organisering og utviklingsarbeid skal være forankret i, og bygge på, faglig kompetanse.

Oppvekstsektoren skal tilstrebe kompetanse og faglighet i drift og utvikling. Sektoren bør utvikle seg til et samlet kompetansemiljø, med høy faglig kompetanse på alle felt.

For å ivareta våre oppgaver, og sikre utvikling i tråd med nasjonale signaler, må kompetanseutviklingen framover ta utgangspunkt i våre lokale utfordringer og behov, og være helhetlig og planmessig. Likeledes må all kompetanseutvikling ta utgangspunkt i planer for kompetanseutvikling innen de ulike områdene av oppvekstfeltet.

For å sikre kvalitetsutvikling, må hele oppvekstfeltet, inkludert ansatte i tjenestene, samarbeide om å identifisere utfordringer og utvikle tiltak bygget på forskningsbasert kunnskap og felles erfaring⁹.

Sør-Varanger kommune skal styrke sin posisjon som ledende innen oppvekstsektoren i vår region, Øst-Finnmark. Sør-Varanger skal fortsatt ta et ansvar for samarbeid og utvikling av oppvekst- og utdanningsfeltet i regionen.

3.5 Organisering

Oppvekstsektoren i Sør-Varanger kommune har mange ansatte med ulik kompetanse. For å utnytte dette, bør sektoren ha fokus på å utvikle seg som lærende organisasjon, slik at vi oppnår en organisering som sikrer at vi drar veksler på hverandre, og bygger en solid, helhetlig og kompetent organisasjon.

Oppvekstsektoren må videre utvikle en organisasjon som sikrer gode tverrfaglige og flerfaglige kompetansemiljø, med mulighet for tett kommunikasjon, samhandling og utvikling. Dette innebærer at det er behov for en helhetlig gjennomgang av oppvekstsektoren, med fokus på oppgavefelt og -forståelse, rolle- og ansvarsavklaringer og utvikling av en formålstjenlig og solid organisasjon.

9

<https://www.regjeringen.no/contentassets/71c018d2f5ee4f7da7df44a6aae265bc/no/pdfs/stm201620170021000ddpdfs.pdf>

4.0 Sør-Varanger – En mangfoldig og inkluderende kommune

4.1 Grenselandet

Sør-Varanger kommune var en del av Fellesdistriktet, og ble først norsk territorium i 1826.

Området var en del av skoltesamenes kjerneområde, med både Pasvik siida og Neiden siida.

I tillegg til skoltesamene bosatte både nordsamer, finlendere, nordmenn og russere seg i Sør-Varanger. Vår langstrakte kommune, med fjorder, fjell og vidder, ligger kilt inn mellom Finland og Russland, som et naturlig møtepunkt for folk og kulturer.

Med etableringen av Sydvaranger AS i 1906 ble befolkningskartet utvidet med rallare, industri-arbeidere og funksjonærer fra ulike steder i Norden.

Sør-Varanger har en sammensatt historie både kulturelt, språkmessig og i forhold til næringsutøvelse.

*Figur 4
Skoler og barnehager har tradisjonelt vært lokalisert samme sted.
Kartet viser lokalisering av skolebygg, med de skolene som var i drift fram til 2017.*

4.1.1 Sør-Varanger – en mangfoldig kommune

Ikke alt kan måles i tall, og ikke alle utfordringer er like over hele landet. Både geografiske, demografiske og kulturelle betingelser setter rammer for oppvekstfeltet i kommunen. En viktig forutsetning for en god utvikling er å kjenne utgangspunktet og utfordringene. Med det utgangspunktet kan man søke løsninger, og også se om noe av det som virker utfordrende til syvende og sist kan gi oss fortrinn. Sør-Varanger kommune er mangfoldig og kulturelt rik, nært knyttet til naturen, og med en stor flerkulturell kompetanse, i tillegg til tung kompetanse på industri og logistikk.

«Det er viktig å ta vare på mangfoldet i kommunen gjennom å planlegge å tilrettelegge undervisning og aktiviteter som spenner bredt. Kommunen har flere barn og unge med ulike internasjonale bakgrunner. Kommunen har også mange innbyggere med samisk bakgrunn og det er viktig å bidra til at barn og unge med denne bakgrunnen kan ha muligheten til å ta del i formidling av kunnskap og tradisjoner».

SVK - Kommunal planstrategi for 2016-2019

Kommunen vår har en spesiell historie som grenseland, et område der mennesker, språk og kulturer møtes over grensene. Fram til 1900 var en stor overvekt av befolkningen samisk og finskættet, og fortsatt er både samisk, finsk og russisk levende språk og kulturer i kommunen vår. Vår flerkulturelle historie er, sammen med industrireisningen, en viktig del av identiteten til Sør-Varanger kommune. Kan dette danne grunnlag for positiv identitetsskaping, og gi barn og unge en god forankring til hjemkommunen Sør-Varanger?

4.1.2 Demografisk utvikling

Sør-Varanger er landets 6. største kommune i areal, med 3967 km². Her bor 10200 mennesker fra mer enn 70 ulike land. Befolkningssammensetningen i Sør-Varanger kommune er i forandring. Det blir forholdsvis flere eldre, mens barnetallet går ned. Sør-Varanger har en annen befolkningsutvikling enn de andre store kommunene i Finnmark. Det er markert færre barnefamilier og unge som slår seg ned i Sør-Varanger, og barnetallet har en negativ utvikling. Samtidig er det positive signaler om nye næringer, og økt aktivitet i kommunen i forhold til både industri og logistisk aktivitet. Det er en utfordring for planverket å turnere to så ulike signaler inn i framtiden, men både framskriving og faktiske tall viser at det blir færre barn og unge i kommunen.

Aldersgruppe/årstall	2020	2025	2030	2035	2040
0-5 år (barnehage)	564	627	650	652	645
6-15 år (grunnskole)	1089	1017	1009	1056	1083
16-19 år (vg.skole)	509	500	445	421	444
20-66 år (voksne)	6386	6166	6074	5923	5774
67 + (eldre)	1610	1784	1976	2195	2380
Totalt	10158	10094	10154	10247	10326

Bosetningsmønsteret er i endring. I dag bor omtrent 8000 av kommunens innbyggere i og nær sentrum, mens stadig færre bor i bygdene. Bygdene i utkanten av kommunen, ligger opp til ti mil fra sentrum. Kommuneplanens samfunnsdel slår fast at hvis det skal være mulig å bo og utvikle næring der, må grunnleggende offentlige tilbud finnes innen akseptabel kjøreavstand.

Sør-Varanger kommune er et moderne samfunn med god infrastruktur; sykehus, stamflyplass, dekkende barnehage- og skoletilbud, et bredt spekter av fritidstilbud, et variert næringsliv og lav arbeidsledighet. Derimot påpeker barn og unge at offentlige kommunikasjon er mangelfull, og ikke tilpasset deres behov. Dette kommer også fram i nasjonale og lokale undersøkelser. Det er et mål at Sør-Varanger kommune skal være attraktivt for unge familier med barn. Sammen med gode bomiljøer vil et aktivt, kompetent og inkluderende miljø for barn og unge være viktige momenter for å få småbarnsfamilier til å bosette seg her.

Kommuneplanen forutsetter at vi planlegger for en kraftig økning i folketall, med opptil 500 flere barn og unge i løpet av planperioden. Realiteten i dag er at mindre barnekull fører til inntektsbortfall og innsparingsbehov. Dette må tas hensyn til i realisering av handlingsdelen av Strategisk oppvekstplan.

4.1.3 Utdanning, kompetanse og arbeidsliv

Sør-Varanger kommune har et lavere utdanningsnivå enn landet som helhet, med en lavere andel faglærte og færre med universitets- og høyskoleutdanning. Forskning viser at lavt utdanningsnivå påvirker barns oppvekst både helsemessig og i forhold til skolegang. Samtidig har Sør-Varanger samfunnet gjennom krevende omstillingsprosesser vist at vi har mange dyktige og stabile fagarbeidere og håndverksbedrifter. Dette kan vi bygge videre på for å utvikle entreprenørskap, skape nye arbeidsplasser og et godt oppvekstmiljø.

Sør-Varanger og regionen Øst-Finnmark sakker akterut i forhold til landet for øvrig når det gjelder utdanningstilbud på høyskole- og universitetsnivå. Det har avgjørende betydning på flere felt. I dag må unge flytte fra Sør-Varanger kommune for å ta høyere utdanning. Forskning viser at færre da vil starte på høyere utdanning, og at over 60 % av studentene blir boende på sitt studiested også etter fullførte studier. Når vi i Øst-Finnmark ikke har vesentlige muligheter for høyere utdanning, betyr det at flere må reise bort, det er færre unge som finner grunn til å flytte hit, og vi «mister» en større andel av våre unge i løpet av studietiden. Dette er, sammen med arbeidsmuligheter, en vesentlig forklaringsfaktor i forhold til lav bosetning av unge familier i vår kommune.

En styrking av både videregående skole-tilbudet og muligheten for å fullføre høyere utdanning lokalt kan være avgjørende både for å heve utdanningsnivået i Sør-Varanger, skape gründere og for å få flere unge til å bosette seg i kommunen og regionen vår. Her må hele kommunen løfte sammen, slik at våre barn og unge får samme muligheter som andre.

4.2 Barnet og familien

Familien er utgangspunktet og rammen for barns oppvekst. Familie kan være så mangt, det kan være en voksen og ett barn, eller det kan være mor og far og barn, foreldre av samme kjønn, biologiske foreldre eller fosterforeldre, med og uten besteforeldre, tanter og onkler. De voksne kan være uten utdanning, eller høyt utdannede, gamle eller unge, rike eller fattige. Det kan være familier med stor slekt og lang historie i kommunen, eller tilflyttede uten bekjente. Familien er barnas nærmeste. Samfunnets oppfølging av barn og unge i oppveksten skal skje i samarbeid med familien og dem som kjenner barna best. Både familieforhold, fritidstilbud, helsetilbud og kollektivtransport virker inn på barn og unge sin oppvekst.

Foreldrene sin interesse og kompetanse spiller en avgjørende rolle for barn og ungdom sine muligheter og resultater i skolen. For minoritetsspråklige elever har det også betydning om foresatte er mobiliserte og motiverte for språkopplæring, slik at barna tidlig behersker norsk. Dette er igjen sentralt både for å kunne mestre barnehage, skole og fritid.

For mange foresatte er i dag for lite aktive i forhold til sine barn, og i forhold til barnehage og skole. Foreldrenes Arbeidsutvalg (FAU) sliter med å finne representanter og barn og unge i Sør-Varanger kommune gjør betydelig mindre skolearbeid utenfor skoletiden enn andre. Det er en viktig del av foreldrerollen å bidra i barnas utvikling og læring. Barnehage og skole bør og må stille klare forventninger til foresattes deltakelse. Det er nødvendig å få aktivisert og mobilisert det uutnyttede potensialet i foreldregruppen på disse feltene. Kompetanseheving, dialog og myndiggjøring kan være sentrale stikkord her.

Ett av samfunnsoppdragene til barnehage og skole er å sikre at hver og en får mulighet til å utnytte sine evner og til å føle mestring, uansett hva som er familiesituasjonen, og uansett familiens kompetanse og økonomiske og sosiale status. Vi har fortsatt ikke nådd målet om å

fungere så godt utjevne at alle barn og elever faktisk har de samme mulighetene til å mestre sitt liv og nå sine mål.

Universelle tiltak gjør det mulig å utjevne forskjellene, og ivareta hvert barn og hver ungdom. Med nye utfordringer i hverdagen og med mindre familie rundt, ser vi at foreldrekurs, tett oppfølging av helsestasjonen og nær dialog mellom barnehage/skole og hjem er gode tiltak for å sikre mer kompetente og tryggere foreldre, slik at foresatte kan gi barna en best mulig oppfølging. Slike tiltak kan også fungere integrerende.

4.3 Sør-Varanger – et godt oppvekststed for alle

I Sør-Varanger kommune skal vi evne å legge til rette for at alle barn får prøve sine ferdigheter og utnytte sine evner og anlegg på egne premisser. Oppvekstsektoren ønsker å iverksette rett tiltak til rett tid. Alle mennesker har ulike behov, og det må være rom for fleksibilitet og tilpasning inn i hverdagen. Vi må ha gode rutiner for å se hvert enkelt barn, og klare strategier for å møte barna «der de er». To aktuelle grep er å utvide barnehagetida, ved å ta i bruk fleksibel skolestart, samtidig bør vi i andre enden ta i bruk det 11. skoleåret. Barn med ulike diagnoser og barn med stort læringspotensial må rutinemessig få den tilpassede undervisning de har bruk for. Noen barn bør få anledning til å forsere læring og skoleløp. For andre kreves det økt tilrettelegging, mer tid og bedre utforming for at de skal lykkes i å bli den beste utgaven av seg selv. Høye forventninger og tidlig innsats er viktig for at barn og unge skal få mulighet til å oppleve utvikling og mestring.

4.3.1 Universelle tiltak og riktig tilrettelegging

Universelle tiltak som bidrar til at alle barn får et godt utgangspunkt skal være det førende prinsippet i oppvekstsektoren i Sør-Varanger. For eksempel vet vi at nok voksne, med god kompetanse gagnar alle barn. Likeledes har alle barn glede og nytte av fysisk aktivitet, språkfokus og målrettet lek og aktivitet i barnehagen. I skolesammenheng har også tilstrekkelig voksne, god kompetanse og et trygt læringsmiljø stor verdi for alle. I tillegg ser vi at tiltak som dysleksivennlig/ADHD-vennlig skole gir tiltak som er gode for alle elever. Oppvekstfeltet bør ha et særskilt fokus på å styrke barnehagen og småtrinnet på skolen.

For å lykkes i tilrettelegging, må vi ha gode rutiner for å observere og se hvert enkelt barn og hver enkelt elev, slik at vi kan sette inn riktige tiltak til rett tid. Barnehager, skoler og helsestasjon må derfor ha felles, gode rutiner for å fange opp de barna og elevene som trenger det. God kjennskap til barna og ungdommen, og tverrfaglig samarbeid, vil være viktig her.

4.3.2 Barn og unge med funksjonsutfordringer

Ca 15 % av befolkningen har funksjonsnedsettelse, det kan være store eller små utfordringer av fysisk eller psykisk art. Med tidlig innsats og gode universelle tiltak vil de fleste barn og unge kunne mestre sin hverdag og fullføre barnehage, grunnskole og videregående skole.

Noen har bruk for mer tilrettelegging for å nå sitt potensial og mestre livet og skolegangen. Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester definerer kommunens plikt i forhold til barn og unge med funksjonsnedsettelse. Sør-Varanger kommune skal bidra til likeverd og likestilling, og legge til rette for mestring av sykdom, skade og nedsatt funksjonsevne. Kommunen skal blant annet sikre at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og ha en meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre. Tjenestetilbudet skal tilrettelegges i dialog med brukeren, og med respekt for den enkeltes integritet og verdighet. Samhandling,

tilgjengelighet og nødvendig opplæring er nøkkelord i utformingen av kommunale tjenester.¹⁰ Tilbudet i Sør-Varanger fyller kvalitetskravene.

Helsestasjonen er avgjørende for god og riktig tilrettelegging, med hjemmebesøk, helseundersøkelser, veiledning, oppfølging og henvisning. For barn og ungdom med kronisk sykdom og nedsatt funksjonsevne bidrar de i et samarbeid om habilitering.

Lek og aktiv fritid er sentralt for alle barns sosialisering og utvikling. Barn med nedsatt funksjonsevne kan være avhengig av organiserte aktiviteter for å unngå sosial isolasjon. Lag og foreninger har ikke alltid nødvendigvis kompetanse og ressurser til å følge opp barn og unge med særskilte behov. I Sør-Varanger kommune er Enhet for kultur og fritid den instans som følger opp fritidstilbud til barn og unge. Det er et mål at barn og unge med nedsatt funksjonsevne skal ha mulighet til å delta i fritidsaktiviteter.

Universell utforming av offentlige bygg og steder, samt tidlige habiliteringstiltak og tilrettelegging av tilbud for barn og unge er lovpålagte virkemidler. Et tett tverrfaglig samarbeid, der koordinerende enhet og Tjenesten for funksjonshemmede arbeider sammen med barnehage, skole, helsestasjonen og fysioterapitjenesten er sentralt for denne gruppen. For ungdom med funksjonsnedsettelse er det viktig med god habiliteringsbistand i overgang til voksenliv. God habilitering forutsetter et nært tverrfaglig samarbeid.

4.3.3 Sårbare barn og unge

Noen barn er mer sårbare for å falle utenfor enn andre. Det kan være knyttet til familiesituasjon, funksjonsnedsettelse, religion, etnisitet, seksuell legning, økonomi eller annet. Kommunen skal gjennom sine tilbud bidra til en trygg barndom for alle, bygge ned forskjeller, og gjøre det mulig for alle å utvikle sine evner. Dette krever et ekstra fokus og oppmerksomhet rundt de sårbare barna. Tidlig kontakt, gode universelle tiltak og kompetanse er, sammen med et forutsigbart, tverrfaglig samarbeid, viktig for å lykkes her.

Flinke piker og urolige gutter

Mange barn og unge har en vanskelig hverdag. Utfordringene kan være mange, fra inaktivitet, isolasjon og overvekt, via for lave eller høye krav til skoleprestasjoner til overtrening og spiseforstyrrelser. Sør-Varanger kommune har både BUP, PPT, krisesenter og et aktivt politi i tillegg til vår egen psykiske helsetjeneste og helsestasjonen. Tilbakemeldinger fra barn, unge og faginstanser er at per i dag blir kommunikasjonen og samarbeidet mellom disse for tilfeldig, og vi får ikke brukt de viktige ressursene godt nok.

I Sør-Varanger viser undersøkelser at mange unge jenter sliter psykisk. Dette er en trend også på nasjonalt plan. Mange av jentene fullfører likevel sin videregående skole og flytter ut til videre studier. For få av dem ønsker å komme tilbake.

Blant guttene ser vi at skoleresultatene er merke rt svakere enn for jentene, åtte prosent av guttene starter ikke på videregående skole etter grunnskole, og nær en tredel fullfører ikke. Den svake skoleinnsatsen/mestringsen av skolen er også en del av en nasjonal trend.

Dette er utfordringer som må løses i samarbeid mellom ulike enheter og fagmiljøer.

¹⁰ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>

Omsorgssvikt i familien

Noen barn lever med omsorgssvikt som vold, overgrep og rusmisbruk. 6 % av barn og unge i alderen 0 til 18 år har opplevd grov vold fra foreldrene sine. 15 % av befolkningen har blitt utsatt for seksuelle overgrep før de fylte 18 år. Mishandling og misbruk kan være ødeleggende og føre til psykiske og fysiske traumer. I tillegg til utrygghet og manglende glede og mestring, blir det vanskelig for barn og unge å ha utbytte av barnehage og skole, og det kan hindre barn og unge i å delta i sosiale sammenhenger og i idrett, kultur og andre fritidsaktiviteter. Noen barn faller altså ut av fellesskapet fra starten av.

Det er avgjørende viktig å oppdage sårbare barn tidlig, styrke og støtte familier, og sikre barn mot overgrep. Barns rett til å bli hørt, og kravet om å søke samarbeid med familien til barnets beste skal stå sentralt i løsning av slike saker. Sør-Varanger kommune skal ha en sterk kompetanse og gode rutiner for tverrfaglig samarbeid og rask innsats for å sikre at så få som mulig opplever overgrep, og at vi tar godt vare på dem som er utsatt.

I tillegg til internt samarbeid skal Sør-Varanger kommune samarbeide med ressurs- og fagmiljø som Norasenteret, politiet, BUP og RVTS (Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, avd Nord)¹¹.

4.3.4 Mobbing

Mobbing er alvorlig og kan være ødeleggende både for den som utsettes for mobbing og for den som utøver mobbingen. Folkehelseinstituttet kom i 2011 med en rapport som viser at mobbing er en utfordring helt ned i barnehagealder¹². I tillegg slår den fast at stressende og belastende skolemiljø er blant de mest alvorlige risikofaktorene for barn og unges psykiske helse. Det er klare sammenhenger mellom psykiske og kroppslige plager og sosial utstøting og mobbing. Redsel, ensomhet og lave skoleprestasjoner følger gjerne med.

Barn og unge har krav på et godt psykososialt oppvekstmiljø, og lover og forskrifter stiller klare krav til barnehagene og skolene om å sikre dette.

Mobbing kan være mye, og ta ulike former, det er avhengig av individenes alder og modenhet, sosiale sammenheng, maktstrukturer osv.

Utdanningsdirektoratet beskriver mobbing i barnehagen som handlinger fra voksne, eller andre barn, som gjør at barnet føler at det ikke hører til i fellesskapet. Videre er det mobbing når et barn blir dyttet, slått, utestengt fra lek eller samtaler, og når barnet ikke får sitte ved siden av eller leie et annet barn¹³.

§ 12. Psykososiale forhold

Virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap

Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill. (...) Barnas selvfølelse skal støttes, samtidig som de skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov.

Personalet skal forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelse og uheldige samspillsmønstre.

Rammeplan for barnehagen

¹¹ <https://helsekompetanse.no/organisasjon/rvts-nord>

¹² <https://www.fhi.no/publ/2011/bedre-fore-var---psykisk-helse-hels/>

¹³ <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/mobbing/hva-gjor-jeg-nar-barnet-mitt-ikke-trives-i-barnehagen2/>

I 2015 vedtok Sør-Varanger kommune et «Anti-mobbe-manifest». Sør-Varanger kommune har nulltoleranse for mobbing og krenkende atferd. Barnehagene i Sør-Varanger er i gang med et arbeid for bevisstgjøring og håndtering av mobbing i barnehagene. Elevundersøkelsen viser at det er færre elever i Sør-Varanger kommune som mener seg mobbet enn landsgjennomsnittet, men det forekommer fortsatt mobbing også ved Sør-Varanger skolene. Der mobbing og krenkende atferd forekommer skal det håndteres raskt og profesjonelt i henhold til lover og regler. Skolene i Sør-Varanger kommune har utarbeidet en felles rutine for håndtering av mobbing.

Kapittel 9 A Elevane sitt skolemiljø

§9 A-1 Verkeområdet for kapitlet

Kapitlet gjeld for elevar i grunnskolen og den vidaregåande skolen. Kapitlet gjeld og for elevar som deltek i leksehjelpordningar og i skolefritidsordningar, unntatt §§9A-10/9A-11.

§9A-2 Retten til eit trygt og godt skolemiljø

Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring.

§9a-3 Nulltoleranse og systematisk arbeid

Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking og mobbing, vald, diskriminering og trakassering.

Skolen skal arbeide kontinuerleg og systematisk for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitlet blir oppfylte. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort.

§9A-4 Aktivitetsplikt for å sikre at elevar har eit trygt og godt psykososialt skolemiljø

Alle som arbeider på skolen, skal følgje med på om elevane har eit trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering dersom det er mogleg.

Alle som arbeider på skolen skal varsle rektor dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø. (...)

Skolen skal sørgje for at involverte elevar blir høyrde. Kva som er best for elevane skal vere eit grunnleggjande omsyn i skolen sitt arbeid.

Skolen skal lage ein skriftleg plan når det skal gjerast tiltak i ei sak.

Lov om opplæring

4.4 Helsetjenester

Helsestasjons- og skolehelsetjeneste er et lovpålagt tilbud til alle barn, unge og deres foresatte, samt gravide. Helsestasjonen jobber helsefremmende og forebyggende, og skal fremme psykisk og fysisk helse, gode sosiale og miljømessige forhold, samt forebygge sykdom og skader. Det at tilbudet når alle, uavhengig av sosial, og geografisk, tilhørighet gir tjenesten en mulighet til å forebygge og avdekke skjevutvikling både i forhold til psykisk og fysisk helse, vold, overgrep og omsorgssvikt, og bidra til å sette i verk tiltak tidlig.¹⁴

Sør-Varanger helsestasjon har i dag 6 årsverk helsesykepleier, en jordmor, 0,5 årsverk innvandrersykepleier og 0,8 årsverk merkantil. Staben innehar stor og variert kompetanse. Helsestasjonen har et vidt arbeidsfelt, fra å bistå gravide under svangerskap og i barseltiden til foreldre-veiledning og forebygging av vold og seksuelle overgrep, undervisning i forhold til

¹⁴ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>

barn og unge, prevensjonsveiledning og nasjonalt vaksinasjonsprogram. Alle barn i kommunen tilbys oppfølging i henhold til anbefalt helsestasjonsprogram og vaksinasjonsprogrammer.

Skolehelsetjeneste for grunnskoler og videregående skoler og helsestasjon for ungdom er også lovpålagte oppgaver. De største grunnskolene har en til to dager i uken med «åpen dør» i skolehelsetjenesten.

Videregående skole har skolelege en dag i uka, og helsesykepleier tre dager per uke. Det viser seg at skolehelsetjenesten for ofte må vike ved fravær og vakanser. Gjennom elevråd og ungdomsråd har barn og unge gitt klare tilbakemeldinger om at elevene ønsker at helsesykepleier er mer tilgjengelig både i grunnskolen og i videregående skole. De ønsker også mer tid til opplæring i forhold til kosthold, trening, sex og samspill og samtaler med helsesykepleier.

§ 3-1. Kommunens overordnede ansvar for helse- og omsorgstjenester

Kommunen skal sørge for at personer som oppholder seg i kommunen, tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester.

§ 3-2. Kommunens ansvar for helse- og omsorgstjenester

For å oppfylle ansvaret etter § 3-1 skal kommunen blant annet tilby følgende:

1. Helsefremmende og forebyggende tjenester, herunder:
 - a. helsetjeneste i skoler og
 - b. helsestasjonstjeneste
2. Svangerskaps- og barselomsorgstjenester
3. Hjelp ved ulykker og andre akutte situasjoner, herunder:
 - a. legevakt,
 - b. heldøgns medisinsk akuttberedskap,
 - c. medisinsk nødmeldetjeneste, og
 - d. psykososial beredskap og oppfølging.
4. Utredning, diagnostisering og behandling, herunder fastlegeordning
5. Sosial, psykososial og medisinsk habilitering og rehabilitering

Lov om kommunale helse og omsorgstjenester

I Sør-Varanger har vi videre både fysioterapeuter, logoped, psykolog og psykisk helsetjeneste, og ved Kirkenes sykehus har vi Barne- og ungdomspsykologisk klinikk (BUP). Barn og unge med traumer finnes i alle samfunnsgrupper. Et tverrfaglig samarbeid med avklarte rammer rundt taushetsplikt, foreldresamtale, og dialog med barn og foresatte vil kunne gi en bedre utnyttelse av de ressursene vi har, til barn og unges beste.

Barn og unge som flytter til Sør-Varanger kommune fra andre land, har ofte andre kunnskaper om både samfunn, kropp og fysisk utvikling enn norske barn. Helsestasjonen kan spille en viktig rolle for å sikre god opplæring og forståelse av både egen utvikling, trening, kosthold, seksualitet og samspillet mellom mennesker.

Sør-Varanger kommune bør utvikle et eget program for opplæring innen både fysisk og psykisk helse for barn og unge med annen kulturbakgrunn.

5.0 Det flerkulturelle Sør-Varanger

5.1 Historisk flerkulturelle Sør-Varanger

I dag har omtrent en tidel av barn og unge i Sør-Varanger kommune finsk eller samisk som språklig familiebakgrunn. 1 av 3 barn er flerspråklige i en eller annen form. For Sør-Varanger, som en kulturell og språklig smeltedigel av samisk, finsk, russisk og norsk og med flere titalls nye, mer langtreisende språk blir språk og kommunikasjon særlig viktig. Det bør utvikles planer for å ivareta og styrke både de historiske kulturene og språkene i Sør-Varanger kommune. Også det nye, flerkulturelle Sør-Varanger trenger en bevisst og målrettet utvikling.

5.1.1 Samisk

Samiske barn har rett til å bruke, styrke og utvikle både sitt samiske språk og sin samiske kultur. Sør-Varanger kommune er ikke en del av det samiske kjerneområdet, men barnehagen har fokus på samisk kultur og språk, og grunnskolen i Sør-Varanger tilbyr samisk som fag.

Rammeplanen for barnehagen slår fast at

«samiske barn i barnehage skal få støtte til å bevare og utvikle sitt språk, sin kunnskap og sin kultur uavhengig av hvor i landet de bor. Innholdet i barnehagetilbudet til samiske barn utenfor samiske distrikt skal tilpasses barnas samiske bakgrunn. Dette innebærer at samiske barn og foreldre har rett til å forvente at personalet har kjennskap til, og legger vekt på, at også den samiske kulturen skal være en del av barnehagens innhold. Det skal legges til rette for at barna også kan få møte samisk språk»¹⁵.

Barnehagene har fokus på at alle barn skal bli kjent med samisk kultur. Gjennom et samarbeid med kulturskolen formidles samisk språk, historie og kultur i toner, ord og duodji. Sør-Varanger kommune bør ha et tilbud for samiske barn. Intensjonen er at Sandnes barnehage skal ha en samisk avdeling, men mangler i dag fagkompetanse til denne.

Omtrent 80 barn og unge, fordelt over hele kommunen, får opplæring i samisk i grunnskolen i 2020. Flertallet av våre samisk-elever har en samisk tilhørighet, men de har ikke samisk som aktivt hjemmespråk.

Kommunen har stabile lærekrefter, men er likevel sårbar fordi det er små miljø og lite undervisningsmaterieill tilpasset elevgruppen. Kompetansen innen faget bør styrkes. Undervisningsmaterieill blir dermed fort for vanskelig, eller ikke tilpasset alderstrinnet det brukes på. I dag ser vi at mange elever med samisk bakgrunn ikke velger samisk i skolen, og at det er et stort frafall av elever når de kommer over i ungdomsskolen.

De siste tjue årene har det likevel blitt et større fokus på samisk i Sør-Varanger kommune, både ved barnehagene, skolene og i samfunnet for øvrig. Duodji er blitt en naturlig del av Kunst og håndverksfaget og Kulturskolen har i en årrekke hatt en satsing på samisk kultur, med barnehager og småtrinnet i grunnskolen som målgruppe.

§ 6-2. Samisk opplæring i grunnskolen

I samiske distrikt har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk.

Utanfor samiske distrikt har minst ti elever i ein kommune som ønskjer opplæring i og på samisk, rett til slik opplæring så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa. (...)

Utanfor samiske distrikt har samar i grunnskolealder rett til opplæring i samisk.

Opplæringsloven

¹⁵ <https://www.udir.no/laring-og-triv50sel/rammeplan/barnehagens-formal-og-innhold/barnehager-samiske-barn/>

5.1.2 Finsk og kvensk

I Sør-Varanger har vi mange barn og unge med tilknytning til finsk språk og kultur. Her er det både finske barn og unge som følge av arbeidsinnvandring og andre med historisk tilknytning til finsk og kvensk språk og kultur.

Alle skolene i Sør-Varanger kommune tilbyr finsk, og samtlige lærere har formell kompetanse i finsk språk. Det er likevel et mål å styrke kompetansen for språklærerne. Omtrent 80 elever har finskundervisning i skolen. Det innbefatter både elever som har finsk som aktivt hjemmespråk og elever med historisk finsktilhørighet. Det er få læremidler tilpasset denne elevgruppen, og tilpasningen mellom læreplanmål og elevenes fagbakgrunn er en utfordring.

Det kommer en egen statlig melding i forhold til kvensk kultur. Barn med kvensk bakgrunn vil i framtiden ha krav på opplæring i kvensk språk og kultur.

5.1.3 Russisk

Sør-Varanger kommune har mange barn og unge med russisk som morsmål. Mange av barna har en naturlig tospråklighet som barnehage og skole må ta hensyn til. Russisk som fag blir tilbudt ved flere av skolene i kommunen.

5.2 Inkludering i hverdagen: Det nye Sør-Varanger

5.2.1 En fargerik befolkning

Sør-Varanger kommune har 1500 innbyggere fra andre land, hovedsakelig arbeidsinnvandrere. Omtrent 400 kommer fra Russland, og 300 fra våre nordiske naboland. Nær 100 barn i barnehagen og 150 barn i grunnskolen har minoritetsspråklig bakgrunn. Disse barna kan ha krav på både norsk-opplæring og tospråklig fagopplæring. Barn av arbeidsinnvandrere kan ha andre behov enn bosatte flyktninger. Alle skal bli kjent med norsk kultur og oppleve en trygg og inkluderende hverdag.

Sør-Varanger kommune må utvikle felles rutiner og godt tilbud, der vi sikrer kartlegging, riktig opplæring i språk og fag, og aktiv integrering og inkludering i samfunnet. Det må legges til rette for at alle barn finner seg til rette i vår kommune, enten de trives i idrett, kultur eller andre fellesskap.¹⁶

§ 2-7. Kvensk- eller finskopplæring for elever med kvensk/norskfinsk bakgrunn

Når minst tre elever med kvensk/norskfinsk bakgrunn ved grunnskolar i Troms og Finnmark krev det, har elevane rett til opplæring i kvensk eller finsk. Omfanget av opplæringa i tid og innhaldet i opplæringa blir fastsett i forskrifter etter § 2-2 og § 2-3 i denne lova. Frå og med 8. årstrinnet vel elevane sjølv om dei vil ha slik opplæring.

Opplæringsloven

§ 2-8. Særskild språkopplæring for elever frå språklege minoritetar

Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmåls-opplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar.

Når morsmålsopplæring og tospråkleg fagopplæring ikkje kan givast av eigna undervisningspersonale, skal kommunen så langt mogleg leggje til rette for anna opplæring tilpassa føresetnadene til elevane.

Opplæringsloven

¹⁶ <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/hvordan-gar-det-med-innvandrere-og-deres-barn-i-skolen>

5.2.2 Flyktning- og kompetanseenheten

Kirkenes flyktning- og kompetanseenheten har i 2020 16 ansatte. Enheten består av kompetansesenteret og flyktningtjenesten. Bemanningmessig har de 1 enhetsleder, 0,5 stilling inspektør og 7 lærerstillinger, 3 konsulentstillinger og 3 koordinatorene.

Kompetansesenteret tilbyr grunnskole for voksne, norskopplæring for flyktninger og familiegjenforente og norskopplæring innen introduksjonsprogrammet. I tillegg til dette administrerer kompetansesenteret ulike prøver som norskprøve, samfunnskunnskapsprøve, statsborgerprøver, og eksterne eksamener for høyskoler og universitet.

Enheten har også ansvar for bosetting av flyktninger, og drift av introduksjonsprogrammet. På bosettingssiden skal de skaffe boliger, bistå i etablering av bosatte familier, og i kontakt med helsestasjon, lege, skole, barnehager, NAV og andre. Koordinering av introduksjonsprogrammet innebærer veiledning i forhold til utdanning og jobb og administrering av ulike stønader. Flyktning- og kompetanseenheten arbeider med mangfold og likestilling for å bedre flyktnings mestrings i hverdagslivet, og for å styrke deres muligheter for å kvalifisere seg til utdanning og arbeidsliv i Norge. Enheten tilbyr også veiledning i forhold til oppholdstillatelse og statsborgerskap.

Kommunestyret har vedtatt å bosette 40 flyktninger hvert år i økonomiplanperioden 2017-2020. Familiegjenforening kommer i tillegg. Kommunen har vedtatt å ikke bosette enslige, mindreårige flyktninger.

Deltakelse i studier og arbeidsliv er viktige faktorer for å lykkes med integrering og selvstendiggjøring av bosatte flyktninger. Statistikken viser at Sør-Varanger kommune lykkes i å få innvandrene i arbeid. I 2018 var 67 % av innvandrene og 68 % av øvrige befolkning i arbeid¹⁷.

6.0 Barnehage - tidlig barndom

Barnehagen skal være en arena for omsorg og lek, men også for læring og danning. Demokratiske erfaringer fra tidlig barndom er et nyttig grep for å gi barn mulighet til å utvikle kritisk og reflektert tilnærming til samfunnet, og til å uttrykke sin mening. Barnehagene skal bidra til å utvikle barns evne til å konstruere kunnskap og løse problemer i samarbeid med andre; utvikle strategier for egen læring, søke informasjon og initiere til kreativ produksjon. En tidlig og målrettet innsats for å styrke og støtte hvert barn i barnehage er en viktig faktor for utvikling av Sør- Varanger kommune som samfunn inn i det 21. århundret.

6.1 Rammeverket for barnehagen

Det er barnehageeier og kommune som har ansvar for barnehagens infrastruktur, kvalitet og innhold. Formålet med barnehagen er definert av Barnehageloven og Rammeplan for barnehagen.

¹⁷ <https://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K2030>

§ 1 Formål

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. (...)

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

§ 2 Barnehagens innhold

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet.

Barnehagen skal gi barn mulighet for lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter.

Lov om barnehager

I 2009 fikk barn lovfestet rett til barnehageplass, relatert til alder og fødselsmåned. I dag er altså kommunen forpliktet til å oppfylle retten til barnehageplass. Alle 86 søkere som kom innunder retten til barnehageplass og som hadde behov for barnehageplass i 2019 fikk tilbud innen utgangen av året. Kommunen har ett hovedopptak i mars hvert år. Søkere som kommer til etter opptaket, og barn som ikke har rett på plass etter lovverket, kommer på søkerliste, der ledige plasser tildeles fortløpende. Kommunale vedtekter regulerer videre opptak.

Dersom det ikke er ledige barnehageplasser der familien ønsker plass, tilbys de alternative løsninger i påvente av oppstart i den barnehagen de ønsker. Bl.a. brukes ledig kapasitet i distriktsbarnehagene.

§ 12 a. Rett til plass i barnehage

Barn som fyller ett år senest innen utgangen av august det året det søkes om barnehageplass, har etter søknad rett til å få plass i barnehage fra august i samsvar med denne loven med forskrifter.

Barn som fyller ett år i september, oktober eller november det året det søkes om barnehageplass, har etter søknad rett til å få plass i barnehage innen utgangen av den måneden barnet fyller ett år i samsvar med denne loven med forskrifter.

Lov om barnehager

Barnehagens arbeidsfelt

Barnehagene har fokus på både barnas utvikling og ulike fagområder som kommunikasjon og språk, kropp og bevegelse, mat og helse, kunst og kreativitet, kropp og mat, natur, miljø og teknologi, antall, rom og form, etikk, religion og filosofi og nærmiljø og samfunn.

Sør-Varanger kommune har innført en tilknytningsbasert tilvenning for barn og foreldre, som skal sikre en trygg overgang fra noe kjent til noe ukjent. Dette kan være overgang fra hjemmet til barnehage, overganger i forbindelse med bytte mellom barnehager, eller overgang fra barnehage til skole.

Barnehagen skal inspirere til, og gi rom for, ulike typer lek både ute og inne, og bidra til at alle barn kan oppleve glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek, alene og sammen med andre. Samtidig som lek, vennskap og barnas egen kultur skal ha et stort rom i barnehagen, skal barnehagen forberede barna til videre utvikling. Språk, motorikk, helse og grunnleggende kunnskaper for samhandling og skolegang blir viktig. I dag møter barn digitale

verktøy fra de er små. Bevissthet rundt bruk av disse, sammen med nettvett og digitale ferdigheter må gradvis innlæres allerede i barnehagen.

Barnehagene har en nøkkelrolle i språklæring og integrering av minoritetsspråklige barn. Andelen minoritetsspråklige¹⁸ barn i barnehagene har økt fra 7,2 prosent i 2009 til 18,9 prosent i 2018. I tillegg til dette kommer alle flerspråklige barn, der enten mor eller far er norskspråklig. Alle barn som går i barnehage skal få støtte til egen utvikling, både motorisk, sosialt, begrepsmessig og språklig og med forberedende læringsstrategier. Et godt grunnlag fra barnehagen er ofte avgjørende for om barnet opplever mestring i småskolen. Sør-Varanger kommune har en stor utfordring for å sikre de minoritetsspråklige barna et best mulig grunnlag for å begynne i grunnskolen.

6.2 Kvalitet i barnehagen

God kompetanse er avgjørende for gode tilbud, og barnehagene i Sør-Varanger kommune har arbeidet aktivt for å høyne kompetansen i barnehagene. Hver barnehage skal ha en styrer. I tillegg skal hver avdeling¹⁹ ha 1 pedagogisk leder, 1 barnehagelærer og 1 barne- og ungdomsarbeider. I tråd med stortingsmelding 2019:6 vil både bemanningskrav og kompetansekrav fra staten økes. Bemanningsnorm krever 1 voksen per 3 barn under 3 år, og 1 voksen per 6 barn over 3 år. Pedagognormen krever 1 pedagogisk leder per 7 barn under 3 år og en pedagogisk leder per 14 barn over 3 år. Denne normen oppfylles med 3 dispensasjoner vinteren 2020. Regjeringen har annonsert ytterligere skjerping av pedagognormen de nærmeste årene.

En god barnehage bidrar til en god barndom. Gode barnehager gir også et godt grunnlag for at barn skal oppleve glede og mestring og få utnyttet sine evner og muligheter²⁰. Det er et mål at barnehagene i Sør-Varanger skal ha høy kvalitet, og det er da en forutsetning at vi definerer hva kvalitet i barnehagen er.

Utdanningsdirektoratet deler kvalitet inn i struktur-, prosess- og resultat-kvalitet. Gode relasjoner og samhandling mellom voksne og barn og barna i mellom, prosesskvaliteten, er ifølge forskningen avgjørende for barnets trivsel og utvikling, det vil si resultat-kvaliteten. Rammene rundt, strukturkvaliteten, bidrar til å legge til rette for eller begrense prosesskvaliteten. God strukturkvalitet er imidlertid ingen garanti for at barn trives og utvikler seg. Resultat-kvalitet er hva vi ønsker å oppnå med kvalitetsarbeidet, og det er knyttet opp mot mål i lov og rammeplan; her definert som barns trivsel og utvikling²¹.

For eksempel kan de ansatte og deres utdanning og kompetanse (strukturkvalitet), påvirke hvordan samspillet mellom barn og voksne blir (prosesskvaliteten), som igjen har betydning for barnas trivsel og utvikling i barnehagen (resultat-kvaliteten). Kvalitetssystemet inneholder ulike elementer av forskning, statistikk og verktøy, som til sammen vil kunne si noe om de ulike kvalitetstypene.

Stortingsmelding 2019:6 *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap* definerer trekk ved gode barnehager. De setter særlig fokus på tidlig innsats, nok voksne med god kompetanse og god ledelse.

¹⁸ Barn regnes som minoritetsspråklige når både barnet og dets foreldre har en annen språkbakgrunn enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk.

¹⁹ En småbarnsavdeling 0 – 3 år har 7 plasser og en storbarnsavdeling 3 – 5 år har 14 plasser.

²⁰<https://www.regjeringen.no/contentassets/3dadc48f7c94401ebefc91549a5d08cd/no/pdfs/stm201920200006000dddpdfs.pdf>

²¹ <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/kvalitet-i-barnehagen/hva-er-kvalitet-i-barnehagen/>

Barnehagen skal gi en god oppfølging av hvert barn, og sikre en god kommunikasjon og relasjon mellom barna og mellom barn og omsorgsfulle voksne. Da blir det lettere skape gode leke- og læringsmiljø og å fange opp behov for støtte, slik at barnehagen kan initiere oppfølging og hjelp. Slik kan barnehagen og kommunen kompensere for manglende støtte og stimulering i hjemmet. For barn med behov for hjelp, er tidlig innsats ofte avgjørende.

Nok voksne og kvalifiserte ansatte i barnehagene skal bidra til at barnehagene klarer å se hvert enkelt barn og gi dem den oppfølging de har behov for. Gode ledere og eiere i barnehagene skal lede utviklingen av gode pedagogiske tilbud til barna. Kommunen har det overordnede ansvaret for kvaliteten på tilbudet og for å sikre gode rammebetingelser for barnehagene. Barnehagestyrelsen har det daglige ansvaret for å sikre at alle barn kan delta i fellesskapet og utvikle seg, mestre og lære. Styrelsen har et særlig ansvar for å lede barnehagenes samlede kompetanseutvikling.

Det er innenfor rammene av et trygt fellesskap de fleste utvikler seg og lærer best. Barnehagene i Sør-Varanger skal ha et godt og trygt leke- og læringsmiljø, preget av vennskap og inkludering. Forebygging av mobbing, vold, diskriminering, trakassering og andre krenkelser er sentralt for å få til dette. Barnehagene skal legge til rette for et godt foreldresamarbeid og møte alle foreldre med respekt og anerkjennelse. Barnehagen har ansvar for å organisere samarbeidet slik at alle foreldre kan delta og bidra, uavhengig av bakgrunn og forutsetninger. Foreldrene må få den informasjonen de trenger på et språk og i et format de kan forstå.

I samarbeid med foreldre og skole skal barnehagen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning. Det innebærer at de må ha gode rutiner for å utveksle kunnskap og informasjon og for å forberede ungenes overgang til og oppstart i skolen. De eldste barna skal få mulighet til å glede seg til å begynne på skolen og oppleve at det er en sammenheng mellom barnehagen og skolen. Barnehagen skal legge til rette for at barna har med seg erfaringer, kunnskaper og ferdigheter som kan gi dem et godt grunnlag og motivasjon for å begynne på skolen. Barnehagen skal også bidra til at barna blir kjent med hva som skjer i skolen og skolefritidsordninga, og at de kan avslutte barnehagetiden på en god måte og møte skolen med nysgjerrighet og tro på egne evner²².

Nyere forskning viser en klar sammenheng mellom faglig sterke og fysisk aktive barnehager, og mellom den aktivitetsvane barnehagen tilfører og barnas videre utvikling. Gode vaner for fysisk helse «smitter», og det er sosialt utjevne. Ikke alle familier har overskudd, eller tradisjon for fysisk aktivitet, da er det viktig at det er lav terskel for deltakelse, og at ungene blir innlært til fysisk aktivitet tidlig.

6.3 En barndom for framtiden

Et godt barnehagetilbud skal bidra til utjevning, slik at alle barn får en god start, og et godt grunnlag i livet, uavhengig av familie, og av sin sosiale, kulturelle og økonomiske bakgrunn. Når nesten alle barn går i barnehagen, kan barnehagen være en viktig arena der barn kan møte andre barn, og der kompetente voksne kan støtte barnets utvikling, slik at alle får mulighet til å utvikle sine evner og anlegg på egne premisser.

Universelle tiltak som god voksentetthet, og variert og høy kompetanse blant de ansatte, gjennomarbeidede planer og rutiner for barnas aktivitet og utvikling, skal ligge i bunnen for en god barnehage. Det gir små barn en felles arena for å utvikle seg, både individuelt og i

²² <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

samspill med andre barn, ut fra egne styrker og behov. Med god oppfølging og oversikt over alle barns utvikling, kan vi sikre tidlig innsats ved at barna som trenger ekstra støtte får rett hjelp til rett tid, slik at også barn som har behov for spesialpedagogisk hjelp får det så raskt som mulig.

6.4 Spesialpedagogisk hjelp - barnehage

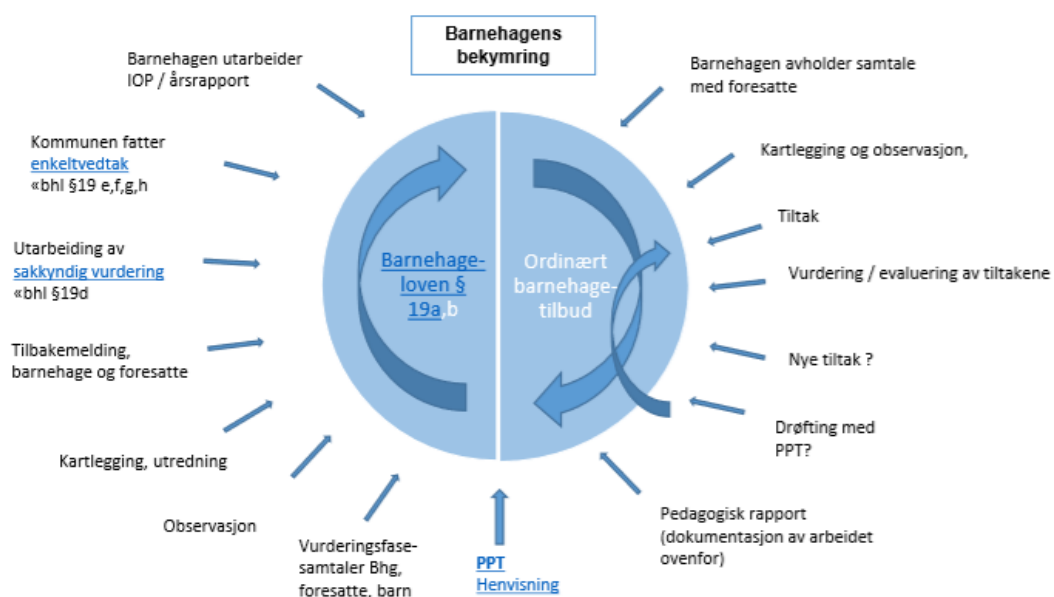
Også barn under skolepliktig alder har krav på spesialpedagogisk hjelp når det er nødvendig. God spesialpedagogisk kompetanse er derfor en naturlig del av barnehagen i framtiden.

Når det oppstår bekymring vedrørende et barn, skal barnehagen samtale med foresatte, observere barnet og få oversikt over utfordringene. Tiltak settes inn så raskt som mulig, og resultatet av tiltakene evalueres fortløpende. Dersom man ikke ser ønsket virkning, iverksettes andre tiltak. Det innledes drøfting med Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) i forhold til barnets utfordringer og de tiltak man har forsøkt. Barnehagen utarbeider en pedagogisk rapport, og henviser barnet til PPT ved behov.

PPT vil så ha en vurderingsfase der de gjennomfører samtaler med både barnehagen, de foresatte og barnet selv. Videre foretar de observasjon og utredning av barnet. PPT gir tilbakemelding til barnehagen og de foresatte, utarbeider eventuelt en sakkyndig vurdering i tråd med barnehagelovens § 19. Det er nå barnehagens oppgave å utarbeide en individuell opplæringsplan og årsrapporter. Dersom det fortsatt er behov for spesialpedagogisk hjelp, gjennomføres samme prosedyre neste år.

Med dette vil de som står nærmest barnet i hverdagen, og som kjenner hennes/hans utfordringer utforme tiltak i første omgang. Modellen innebærer at barnehage selv observerer og utreder barnas utfordringer og behov. Dette forutsetter at enhetene har selvstendig kompetanse innen spesialpedagogikk. PPT vil i denne modellen være en avdeling for rådgivning og godkjenning av barnehagens og skolenes arbeid og konklusjoner.

Sør-Varangermodellen - Barnehage

6.5 En helhetlig barnehage – organisering og struktur

Organisasjonsstruktur barnehage

Sør-Varanger kommune har 10 kommunale barnehager. Det er stor forskjell på barnehagene som varierer fra 1 til 6 avdelinger og fra 3 barn og 1 ansatt til 78 barn og 17 ansatte. Kommunen har en felles enhetsleder for 7 av de kommunale barnehagene. Disse barnehagene har i tillegg egen styrer med ansvar for fag, personal og økonomi. I hver barnehage er det også en avdelingsleder/ pedagogisk leder per avdeling. Tre av barnehagene er knyttet til skole eller oppvekstsenter. Her er rektor øverste leder, samt at barnehagedelen ledes av en avdelingsleder/ pedagogisk leder. Barnehagene med egne styrere har personal- og oppfølgingsansvar for mellom 8 og 18 ansatte.

Barnehagestyrerne samt avdelingslederne for de minste barnehagene inngår i et felles fagnettverk for barnehagene sammen med enhetsleder og representanter for de private barnehagene.

Kommunen bør ut fra flere hensyn utrede organisasjonsstrukturen for barnehagene. Den totale størrelsen på enheten, omfang og delegering av arbeidsoppgaver, stor ulikhet i størrelse på barnehagene og antall ansatte, tilsier at det kan være et behov for å utrede en framtidig organisasjonsstruktur for barnehagene.

Barnehagestruktur

De minste barnehagene med 1-2 avdelinger ligger i distriktene; på Bugøynes, på Svanvik, på Elvenes og på Jakobsnes. De største barnehagene har fra 3 til 6 avdelinger og ligger på Kirkeneshalvøya, innenfor en radius på 10 km. Det totale barnetallet for barn mellom 0 og 5 år i Sør-Varanger er redusert fra 516 barn i 2009 til 430 barn i 2019. Dette er en reduksjon på 86 barn på ti år.

På Kirkeneshalvøya pågår det en endring i barnehagestrukturen. Einerveien og Prestefjellet barnehage er nedlagt de to siste årene. Dette gir en reduksjon på 54 barnehageplasser. Nye Kirkenes barnehage er vedtatt bygd med seks avdelinger og vil med to ekstra avdelinger erstatte noen av de plassene som er nedlagt på Prestefjellet og i Einerveien. Når det gjelder de øvrige barnehagene på Hesseng, Sandnes og Bjørnevattn er det foreløpig ikke utredet forslag til ny barnehagestruktur, men det vil være mulig å se på organiseringen av disse barnehagene i en ny organisasjonsstruktur for alle barnehagene i kommunen. Om dette eventuelt kan medføre en endring i barnehagestrukturen må utredes. Per i dag har vi lokalt gode erfaringer med å ha en stor barnehage med seks avdelinger i samme bygg. Forskning på barnehager viser at størrelse i seg selv ikke er avgjørende for kvaliteten, men at det er fordeler med større barnehager når organisering og ledelse er tilpasset størrelsen og at denne kan utnyttes positivt.

Standarden på barnehagebyggene i Sør-Varanger er varierende. Per 2020 er det kun Skytterhusfjellet barnehage som er en ny og moderne barnehage med alle de fasiliteter dette medfører. Nye Kirkenes barnehage, som er planlagt ferdigstilt i 2021, vil bli bygd etter samme prinsipper og med samme standard. Dette innebærer bl.a. at også denne barnehagen sannsynligvis blir en seks-avdelings barnehage med tre enheter og to avdelinger per enhet. De øvrige barnehagebyggene i kommunen er bygd på 1980- og 1990 tallet, og er verken tidsriktig eller bygningsmessig utformet slik man i dag kan ønske til barnehageformål. Det bør derfor utarbeides en kvalitetsplan for barnehagebygg i kommunen, slik at man kan ta stilling til eventuelle endringer og oppgraderinger som er nødvendig for hvert enkelt bygg eller om man på grunnlag av dette velger å fase ut noen av byggene.

6.6 Strategiske mål - Barnehage

Overordnet

Alle barn i barnehage skal oppleve god omsorg og et trygt og godt fysisk og psykososialt leke- og læringsmiljø som fremmer trivsel, læring og helse.

Barnehagene skal bidra til å utvikle barn som er trygge, inkluderte, og som har mulighet til å utnytte sine evner og bli den de vil, uavhengig av foresattes utdanning, sosiale og økonomiske posisjon, etnisitet, kultur eller kjønn²³.

Mål og tiltak - Barnehagene

Hovedmål	Delmål
I Sør-Varanger skal alle barn oppleve utvikling og mestring.	I barnehagen skal barna oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre.
	Alle barn skal bli sett, med sine muligheter og utfordringer, og få tilpassede utfordringer.
	Barn skal ha digitale ferdigheter tilpasset sitt utviklingsnivå
	Barnehagen skal virke utjevnende og støttende
	Tidlig innsats skal være gjennomgående praksis Alle barn skal få den hjelp de trenger, når de trenger det
	Barnehagen skal søke samarbeid med foreldre, og møte dem med respekt og anerkjennelse
	Barnehagene skal ha gode leke- og aktivitetsområder som fremmer fysisk aktivitet og bevegelsesglede
	I barnehagen skal barn få grunnlag for å utvikle matglede og sunne helsevaner
Barnehagene i SVK skal fungere som en enhetlig og samarbeidende organisasjon i faglig utvikling.	Barnehagen skal ha motiverte og kompetente medarbeidere
	Barnehagen skal ha god voksentetthet, minst på nivå med nasjonal norm
	Alle barnehager skal ha spesialpedagogisk kompetanse
	Barnehagene skal ha tilfredsstillende lokaler, i forhold til pedagogiske behov og HMS
	Barnehagen skal ha felles rutiner og handlingsplaner for overordnede og overgripende forhold
Barnehagene i SVK skal ha et likeverdig tilbud med god kvalitet.	Barnehagen skal utarbeide årlige tilstandsrapporter og vurdere, reflektere over og utvikle egen praksis.
Barnehagene i SVK Skal være en arena for et trygt og inkluderende leke- og læringsmiljø, preget av likeverd og demokrati	Barn skal høres og medvirke i utformingen av sin egen hverdag
	Barnehagen skal være et læringsfellesskap der barna bidrar i egen og andres læring
	Barnehagen skal ha et systematisk arbeid med mangfold, språk og vennskap
	Barnehagen skal ha nulltoleranse for mobbing, vold, diskriminering, trakassering og andre krenkelser

²³ Stortingsmelding 6 (2019-2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*

7.0 Utdanning i Sør-Varanger – barn og unge

7.1 Grunnskole – barn og unge

Elever i Sør-Varanger kommune skal få mulighet til å mestre hverdag og skole. Faglig skal elevene oppmuntres til å sette seg høye mål, og lære å arbeide for å nå disse. Barnehage, skole og andre offentlige instanser skal bidra til sosial utjevning, slik at det er elevens innsats, engasjement og talent som avgjør hvor godt eleven gjør det på skolen, ikke kjønn, bosted, foreldrenes utdanning, hvilket land foreldrene er født i, eller deres inntekt.²⁴ Skolen skal bidra til å utvikle elevenes grunnleggende ferdigheter og kompetanse som de trenger i møtet med samfunnet og senere arbeidsliv. Elevene må også rustes til å ta vare på seg selv og hverandre, til å kunne forstå, håndtere og bygge gode relasjoner med mennesker rundt seg og til å bli aktive og deltakende medlemmer av samfunnet. Skolen skal bidra til at elevene utvikler seg som personer, tilegner seg faglig kunnskap og opplever fellesskap. Stortingsmelding 2019:6 definerer også hva som kjennetegner en god skole:

«Gode skoler vektlegger et godt læringsmiljø. Det er arbeidsro i klasserommet, og elevene har gode relasjoner til lærerne. Lærerne tilpasser opplæringen til ulike elever og situasjoner og har positive forventninger til alle elevenes utvikling, både faglig og sosialt. Kollegaene mestrer utfordringer sammen, evaluerer egen praksis og videreutvikler virksomheten på grunnlag av aktuell forskning.»

7.2 Skolen i Sør-Varanger

I Sør-Varanger kommune har vi i overkant av 1000 skolebarn fordelt på 8 skoler over hele kommunen²⁵. Skolene i Sør-Varanger presterer tilfredsstillende på mange områder, sammenlignet med Finnmarksskolene, kommunegruppa vi sammenlignes med, og det nasjonale nivået. Skolene analyserer egne resultater for å forbedre seg på de feltene der de ikke lykkes i dag.

Sør-Varanger kommune har vært aktivt med i statens etter- og videreutdanningsprogram, og økt kompetansen stort de siste årene. En stor andel av staben har tatt videreutdanning, og alle skoleledere i Sør-Varanger har fullført, eller er i gang med, skolelederutdanning. Skoleåret 2019/2020 har vi 12 prosent ufaglærte lærere.

§ 1-1. Formålet med opplæringa

Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring.

Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrøng.

Overordnede nasjonale sektormål:

1. Alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv.
2. Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet.
3. Alle elever og lærlinger skal inkluderes og oppleve mestring.

Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa

²⁴ Stortingsmelding 6: Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO

²⁵ <https://gsi.udir.no/app/#!/view/units/collectionset/1/collection/83/unit/6090/>

Vi ser at det er variasjon i læringsutbyttet, og det er derfor viktig at vi deler erfaringer fra skoler som gjør det bra i læringsarbeidet. Faglig samarbeid mellom lærere og mellom skoler gir gode resultater. Eksamenskarakterene for 10. trinn viser ujevne resultater som tidvis er både over og under nasjonalt nivå. I Sør-Varanger, som på nasjonalt nivå, har guttene markert dårligere resultater enn jentene. Målsettingen må være å sikre en likeverdig og god opplæring på alle trinn, og på alle skoler.

Opplevelse av læringsmiljøet baserer seg på elevundersøkelser som blir foretatt fra barnetrinnet til videregående skole. I undersøkelsen blir det spurt om elevenes opplevelse av støtte fra lærer, om læringskultur, mestring, demokrati og mobbing. Vi har gode resultater fra både 7.- og 10.-trinn på de fleste parameter i undersøkelsen. Her ligger vi høyere enn Finnmark fylke, på nivå med kommunegruppe 12 i KOSTRA og med de nasjonale resultatene. Når det gjelder elever som opplever, eller har opplevd mobbing, ligger vi godt under landsgjennomsnittet og gjennomsnitt for Finnmark. Vi har altså mindre registrert mobbing enn de vi sammenligner oss med.

Vi ser i dag tegn på et hardere ungdomsmiljø, med mer sammensatte utfordringer, som rus, vold, rasisme og skolevegring. Dette er utfordringer oppvekstfeltet må ta på alvor, både for å få bukt med dagens problemer, men også for å forebygge. Her må vi både ha et tverrfaglig samarbeid mellom ulike fagetater og et tett samarbeid med lokalmiljø og familier. Foreløpige tiltak må raskt på plass, samtidig som man utvikler gode, forebyggende tiltak.

Tilstandsrapporten for skolene viser også at vi har forbedringspotensialer på viktige områder. Områder som peker seg ut er grunnleggende ferdigheter, og sosial utvikling på barnetrinnet, overgang fra barnehage til skole og mellom de enkelte trinn, og arbeidet med gutters motivasjon og læring. Skolene i Sør-Varanger tar grep på flere måter. Tidlig innsats av lærere med spesialpedagogiske kompetanse er ressurskrevende, men viser god effekt slik at elever raskt skal kunne følge ordinær undervisning.

Det er en målsetting at grunnskolen skal gi elevene kunnskaper til glede for samfunnet, da må også lokalsamfunnet inn i grunnskolen. Nytenkning og samarbeid er viktig for utviklingen av framtidens skole. Skolene i Sør-Varanger har ulike utviklingsprosjekter og samarbeid med andre aktører. Realfagene, med naturfag og matematikk har for tiden et særskilt fokus. Prosjektene vil variere over tid. Skoleåret 2019/20 er ett av prosjektene bruk av Newton-containeren, som er et spennende innredet og teknologisk velutstyrt undervisningslokale med fokus på praktisk undervisning i naturfag, matematikk og teknologi. Et annet prosjektet er Utviklende matematikk, der målet er å forbedre elevenes utvikling og kunnskaper i faget gjennom å endre på undervisningen.

Sør-Varanger kommune er en flerkulturell grensekommune. Det gir oss både utfordringer og muligheter. Språklig er det et fokus på at skolene skal tilby både samisk og finsk. Siden få av elevene har disse språkene som hverdagsspråk, må lærerne i stor grad utvikle egne opplegg og tilpasse lærematerialet til våre elever. Dette er et stort arbeid som kan være relevant for mange kommuner, og innsatsen bør kunne systematiseres og løftes. Gjennom de siste 25 – 30 årene har kommunen også hatt et overordnet trilateralt samarbeid med Inari kommune i Finland og Petsjenga kommune i Russland. Per i dag har oppvekstsektorene inngått et samarbeid under mottoet «Naboer og venner». Faglig utveksling for pedagogisk personale og elever, og en styrket kontakt mellom skoleledere over grensene er mål for samarbeidet.

7.2.1 En skole for alle

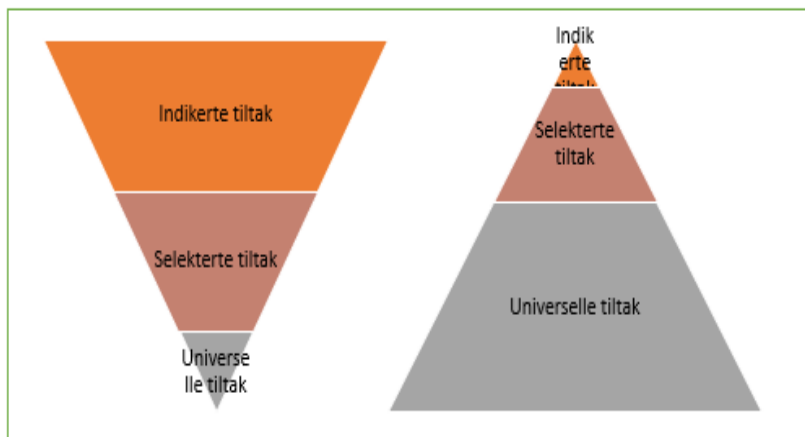
I Sør-Varanger skal alle barn ha mulighet til å utvikle seg ut fra egne ønsker, evner og talent. Universelle tiltak danner et godt grunnlag for å gi alle mulighet til å lykkes uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn, kjønn og funksjonsnivå. For at alle skal få anledning til å prøve ut og utvikle sine evner, må vi ha en tilstrekkelig bemanning, med høy kompetanse, tydelige pedagogiske planer og gode strategier for tilpasset opplæring, slik at vi klarer å møte elevenes ulike behov og evner.

Tidlig innsats, med rett tiltak til riktig tid er avgjørende. Det innebærer at vi må ha gode rutiner for å «se», og kartlegge, hver enkelt elev, slik at undervisningen og de pedagogiske tiltakene er tilpasset eleven fra de trår inn på skolen til de går ut av grunnskolen, og senere videregående skole. I Sør-Varanger bør alle skolene ha god spesialpedagogisk kompetanse knyttet til egen skole og lærerspesialister på 1.- 4. trinn.

Skolene i Sør-Varanger kommune skal ha fokus på å utnytte skoletiden, leksehjelp og SFO til å inspirere og støtte utviklingen til hver enkelt elev. Leksehjelp og SFO bør utvikles til enda mer aktive arenaer for å styrke elevene faglig og sosialt. Skolene i Sør-Varanger skal være en pådriver for moderne og inkluderende pedagogikk, og utvikle en helhetlig pedagogisk plan for grunnskoleløpet. Med kompetanse og faglighet i bunnen skal vi legge til rette for utprøving av nye retninger både faglig og sosialt.

Universelle tiltak som metode

Fra indikerte tiltak til universell innsats

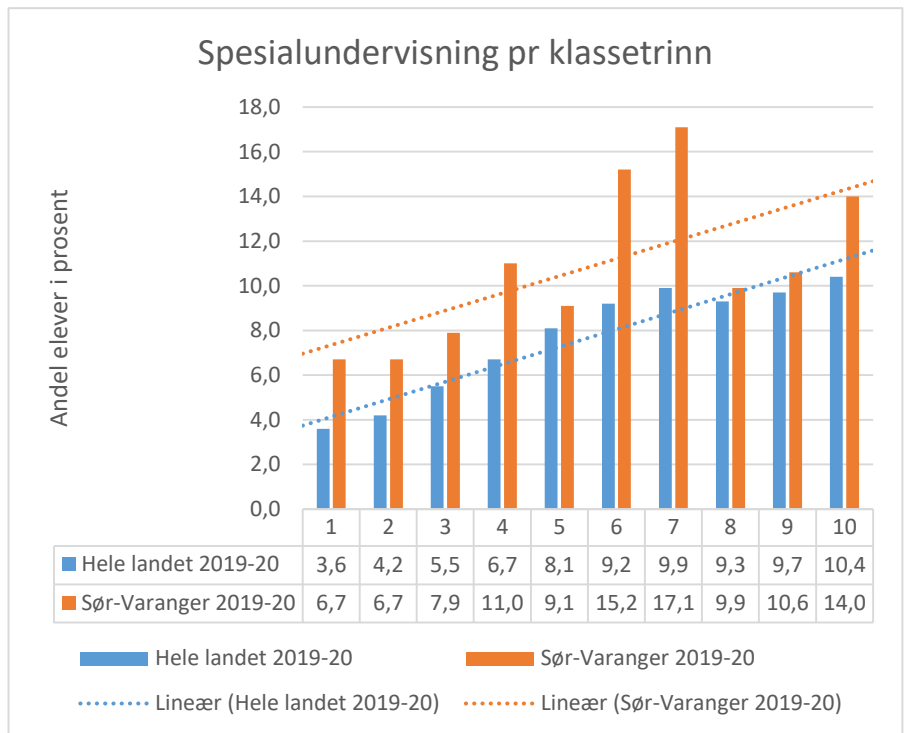
Universelle tiltak – rettes seg mot alle, og ikke skiller mellom grupper og individer. Tiltakene når mange, og reduserer behovet for indikerte tiltak.

Selekterte tiltak - settes inn ved særskilt behov. Rettes seg mot grupper av barn og unge med kjent og/eller forhøyet risiko for å utvikle problemer.

Indikerte tiltak –rettes mot barn og unge med høy risiko eller klare tegn på problemer. Settes inn etter at problemer har oppstått.

I 2018-19 hadde 10,7 % av barn og unge i grunnskolen i Sør-Varanger kommune vedtak om spesialundervisning, altså på nivå med våre sammenligningskommuner i KOSTRA gruppe 12. Samtidig bruker Sør-Varanger økonomisk 33 % mer på spesialundervisning.

Fortsatt har skolene i Sør-Varanger tyngden av innsatsen på reparerende tiltak sent i skoleløpet. Dette er både dyrt og uhensiktsmessig. Sør-Varanger kommune må bevege seg over til tidlig innsats og universelle tiltak i barnehage og på småtrinnet. Det vil gi bedre muligheter for mestring og en bedre hverdag for mange barn og unge. I tillegg vil det antakelig være økonomisk besparende. Universelle tiltak gir en langt større effekt enn selekterte tiltak. Gode inkluderende tilbud til alle på helsestasjonen, i barnehagene, på skolen og i fritiden er viktige universelle tiltak. Eksempler på andre gode universelle tiltak kan være «en dysleksivennlig skole, sansemotoriske tiltak og ADHD-vennlig skole.

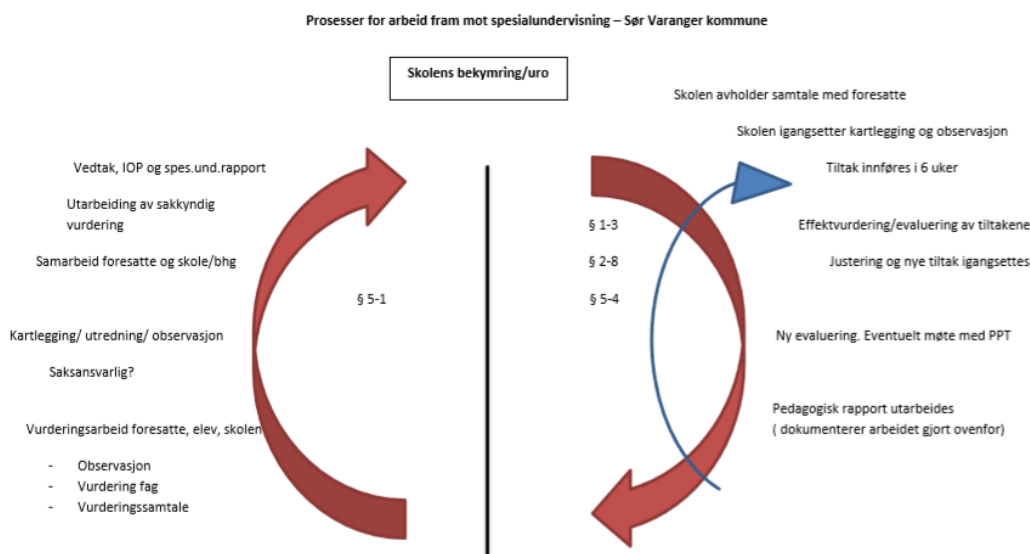

7.2.2 Spesialundervisning i skolen

Sør-Varanger har tatt i bruk en modell for å sikre at avgjørelser om spesialundervisning tas på rett grunnlag, og at faglige vurderinger blir hørt. Prinsippene for spesialundervisning er at skolen må ha en tett dialog med foresatte, og den må forsøke å sette inn egne tiltak basert på kartlegging og observasjon. Hvis man ikke oppnår resultater med disse tiltakene, kan PPT kobles inn. Dette er i tråd med signalene i Stortingsmelding 6:2019.

For at denne modellen skal fungere, er det nødvendig at skolene har god, selvstendig kompetanse innen spesialpedagogikk, og at PPT har et sterkt fagmiljø som rådgivende organ.

Sør-Varangermodellen skole

7.3 En skole for fremtiden

Det nye læreplanverket

Høsten 2020 blir det nye læreplanverket, med en ny overordnet del og nye fagplaner, tatt i bruk. Med dette vil opplæringens verdigrunnlag, kompetansebegrep og faglig innhold endres. Det nye læreplanverket har et særlig fokus på tidlig innsats, dybdelæring og tverrfaglig læring. Også prinsippene for læring, utvikling og dannelse får et nytt fokus. Dette vil kreve endringer i prinsippene for skolens praksis. Skolen skal være et profesjonsfaglig fellesskap der lærere, ledere og andre ansatte reflekterer over felles verdier, og vurderer og videreutvikler sin praksis.

Arbeidet med implementering av læreplanene ledes av Senter for Pedagogisk Utvikling ved Høgskolen i Innlandet (SePU) og gjennomføres som en del av kompetansehevingen²⁶. Sør-Varanger kommune samarbeider med de øvrige kommunene i Øst-Finnmark i «Prosjekt for utvikling av kollektiv kapasitet», ledet av SePU. Målet her er å bygge kapasitet og kollektiv kompetanse på alle nivå i utdanningssystemet og etablere og utvikle profesjonelle læringsfellesskap blant lærere, skoleledere og skoleeiere. Gjennom prosjektet utvikler skolene i fellesskap en praksis for forbedring gjennom pedagogisk analyse av kartleggingsdata. I forbindelse med dette prosjektet ble også samarbeidet mellom de sju kommunene i Øst-Finnmark formalisert gjennom gjenopprettelse av det felles samarbeidsorganet, Regionalt samarbeidskontor (RSK) Øst-Finnmark.

Den digitale hverdagen

Samfunnet er i rask endring. Digitaliseringsprosessen går fort, vi får nye plattformer for kommunikasjon, tjenesteyting og læring. I dag er digital kompetanse en forutsetning for aktiv samfunnsdeltakelse og for faglig utvikling. Samtidig er den digitale kompetansen og tilgangen til digitale «redskaper» ujevnt fordelt blant barn og unge.

Digital kompetanse handler både om tekniske ferdigheter og om kunnskap til kritisk og selvstendig bruk av de digitale redskapene. Oppvekstfeltet i Sør-Varanger kommune skal virke utjevne, og sikre at alle barn og unge har anledning til å bli kompetente aktører i den digitale hverdagen. Det innebærer både at vi skal sikre at alle barn og unge får kompetanse og ferdigheter til å beherske digitale redskaper, men også kompetanse til å gjøre gode valg for aktivt å benytte ulike former for kommunikasjon og læringsmåter.

Oppvekstfeltet må være oppdatert på den teknologiske utviklingen, aktivt bruke de digitale verktøy og hjelpemidler som er relevante for arbeidet, og lære barn og unge en aktiv og kritisk bruk av digitale plattformer og kommunikasjon. For å sikre at alle barn får den nødvendige kompetanse må kommunen også her ha en tidlig innsats, tilpasset barnas utvikling. Å øke familienes digitale kompetanse er et viktig redskap for utjevning.

Barn og unge som aktive medborgere

I det nye læreplanverket, Kunnskapsløftet 2020, er det satt fokus på de tre overordnede og tverrfaglige temaene *bærekraftig utvikling, folkehelse og livsmestring* og *demokrati og medborgerskap*. For at barn og unge skal forstå sin ansvar som samfunnsborger, må de lære

²⁶ <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/>

hva rollen innebærer, og få en forståelse av hvordan hver og en kan påvirke utviklingen. Dette gir et grunnlag for demokratisk aktive unge.

Også her må innsatsen komme tidlig. Allerede i barnehagen skal man ha fokus på å utvikle barnas forståelse av fellesskapets normer og verdier, og verdien av demokrati og respekt for ulikheter²⁷. Barn må tidlig få, og lære å ta, en aktiv rolle i utvikling av sin egen hverdag. Barn og unge har rett til å bli hørt i saker som angår deres hverdag, og barnehage og skole skal bidra til at de blir kompetente medborgere.

Myndiggjøring medfører også ansvarliggjøring. Vi skal forvente at innbyggerne bidrar på ulike arenaer i samfunnet. Aktive elevråd og ungdomsråd gir god demokratiforståelse og kompetanse. Oppvekstsektoren har et ansvar for å mobilisere og inkludere også de gruppene som ikke selv aktivt går inn for å påvirke og delta i beslutningsprosesser. Nye former for medvirkning, så som nettverksbaserte dialoger og digitale løsninger, kan og bør vurderes.

7.4 Etter skoletid

I Sør-Varanger kommune ser vi at skolebidraget er forholdsvis lite, og vi ønsker en sterkere skolefaglig utvikling for elevene. Skal vi lykkes med det, må vi gjøre en helhetlig vurdering på hvordan vi utnytter ressursene, og hvordan vi kan bidra økt mestring for elevene.

7.4.1 Leksehjelp

Kommunene er pålagt å tilby leksehjelp²⁸. Leksehjelp skal være et utjevne tiltak, som gir samtlige elever mulighet til å få voksenhjelp med skolearbeid/lekser. Leksehjelp ligger i dag ofte rett etter skoletiden, fordi man da når flest elever. Samtidig blir leksehjelp litt løsrevet fra skolen, og den gir samtidig ikke rom for avkobling eller spising før man går over på leksene. Utvidet tid til leksehjelp gjør også at tiden på SFO blir kortet ned. I Sør-Varanger kommune er det flest elever fra 3. til 7. trinn som benytter leksehjelp. Samlet sett er det for få elever som i dag benytter tilbudet, og det kan synes som det ofte er de som kunne trenge det mest som i minst grad er til stede. Ungdata viser at ungdom i Sør-Varanger bruker forholdsvis mye mindre tid på skolearbeid enn andre. Leksehjelp er i liten grad benyttet som virkemiddel for ungdomstrinnet i Sør-Varanger.

Det er fullt mulig å utnytte leksehjelp som arena for å gi de fleste elevene litt ekstra input og styrke. Det vil imidlertid kreve en viss omlegging og prioritering av tiltaket.

7.4.2 SFO – Skolefritidsordning

For grunnskoleelever 1. til 4. trinn har Sør-Varanger kommune et tilbud om skolefritidsordning. Det er stor oppslutning om SFO blant første- og andreklasse-elever, mens kun hver fjerde fjerdeklassing går på SFO. En full SFO-plass koster ca 2200 kr pr måned i 2020. Erfaring tilsier at guttene slutter tidligere enn jentene og det er lavinntektsfamilier som tidligst velger bort SFO. Det er altså en mulighet for at SFO i Sør-Varanger bidrar til å øke forskjellene mellom barna, heller enn å utjevne forskjellene. Skjæringspunktet mellom skole og fritid kan her være et interessant fokus. Det kan se ut til at frivillige tilbud som leksehjelp og SFO ikke når de gruppene av barn som har størst behov for dem. Kan vi i Sør-Varanger

²⁷ *Å leve sammen i fellesskap krever demokratiforståelse og respekt for forskjellighet* Meld.st. 28 (2015 – 2016)

²⁸ Leksehjelp skal tilbys enten skolen har lekser eller ikke. Det innebærer at alle elever 1.-7. trinn har rett til å få hjelp til skolearbeid, her kalt «leksehjelp».

bruke kompetansen og ressursene ved SFO og leksehjelp til å sikre at flere elever lærer mer og mestrer skolen bedre? Det er behov for en helhetlig gjennomgang av tiltak.

Sør-Varanger kommune ønsker å utvikle SFO til en utjevne og inkluderende arena. Skal vi få til dette, må SFO bli et reelt tilbud for alle barn fra 1. til 4. trinn. Organiseringen av SFO, og aktivitetene der, bør målrettet styrke barnas utvikling, sosialt og faglig.

7.5 En helhetlig skole – organisering og struktur

I Sør-Varanger kommune har vi ca 1100 barn i grunnskolen, fordelt på 8 skoler over hele kommunen. Elevtallet varierer fra 18 til 330. I skoleåret 2019-2020 har skoleverket 142 årsverk til undervisning. Av disse er det 96 årsverk til ordinær undervisning og 46 årsverk til spesialundervisning og særskilt norskopplæring. Skolene har 29 årsverk som assistenter, av disse er ni årsverk knyttet til spesialundervisning.²⁹

Organisasjonsstruktur skole

Alle grunnskolene i Sør-Varanger er kommunale og ledes av en rektor. Ved sju av skolene er rektor også enhetsleder, mens oppvekstsentrene på Jakobsnes og i Jarfjord har felles enhetsleder. Det er stor forskjell på skolene, både hva gjelder elevtall og antall ansatte. På de største skolene er det i tillegg til rektor også undervisningsinspektør/ assisterende rektor. Til tross for at disse skolene i dag bruker mer ressurs på ledelsen, har lederne her personal- og oppfølgingsansvar for mellom 27 og 38 ansatte. Dette er for mange ansatte med tanke på at lederne både skal ha en faglig og personalmessig oppfølging av disse.

For skolene bør man derfor utrede om dagens organisasjonsstruktur er hensiktsmessig og hvordan denne eventuelt bør endres. Det er spesielt organisasjonsstrukturen innenfor den enkelte skole som bør utredes og man bør her komme fram til en struktur med flere fagledere/avdelingsledere som bidrar til tettere oppfølging av den enkelte ansatte. En slik organisering vil forhåpentligvis legge bedre til rette for å kunne øke kvalitet på opplæringa for den enkelte elev.

Skolestruktur

Sør-Varanger kommune er landets sjette største kommune i utstrekning. Dette gir oss ekstra utfordringer til hvordan vi kan organisere oss slik at vi kan tilby lovpålagte kommunale tjenester til alle innbyggere. I dag er barnetallet stadig synkende, noe som både virker inn i forhold til læringsmiljø, behovet for barnehageavdelinger, skoleklasser og økonomi.

Strategisk oppvekstplan skal legge strategiske føringer for utvikling av oppvekstfeltet. Det innebærer blant annet at planen skal legge rammene og klargjøre hvilke kriterier og formelle krav som skal legges til grunn i vurderingen av de tjenester som skal gis av Sør-Varanger kommune.

Antall barnehager og skoler, og hvor disse skal ligge, må utredes særskilt, da dette kan forandre seg over tid, ut fra kommunens demografiske utvikling, næringsmessige-, befolkningsmessige- og økonomiske forhold.

Sør-Varanger har i dag tre barneskoler, fire kombinerte barne- og ungdomsskoler og en ungdomsskole. De fleste elever har i dag en skole i nærmiljøet selv om mange elever likevel

²⁹ <https://gsi.udir.no/app/#!/view/units/collectionset/1/collection/83/unit/6090/>

må skysses til og fra skolen. De minste skolene med 14 – 54 elever ligger i distriktene; på Bugøynes, i Jarfjord, på Jakobsnes og på Svanvik. De resterende skolene, med fra 143 til 333 elever, ligger på Kirkeneshalvøya.

Det har i løpet av de siste 15 årene blitt 256 færre elever i grunnskolen i Sør-Varanger. Elevnedgangen har skjedd i samtlige skolekretser, med unntak av Kirkenes sentrum. Reduksjonen i elevtallet har vært spesielt merkelig i distriktene hvor skolene i Neiden og på Skogfoss er lagt ned de siste årene. Ved begge disse skolene var det om lag 5 elever det siste skoleåret de var i drift. Også ved de øvrige distriktsskolene har det vært en markant reduksjon i elevtallet de siste 15-20 årene.

Selv om det i hele kommunen og spesielt i distriktene de siste årene har vært en sterk elevtallsnedgang, tilsier kommunens geografi, med store avstander, at vi i noen deler av kommunen av praktiske årsaker er nødt å opprettholde et skoletilbud så lenge det bor barn i disse distriktene. Dette gjelder i første rekke Bugøynes og Pasvik hvor avstanden til nærmeste skole internt i kommunen er så stor at andre muligheter enn dagens skoletilbud er lite aktuelt. Det er derfor ikke utredet andre muligheter enn å opprettholde skoletilbud på disse stedene.

Når det gjelder de øvrige skolene i kommunen ble det som følge av Kommunestyresak 11/2019 utredet en mulig endring av skolestrukturen i Sør-Varanger. Saken om skolestruktur er ikke realitetsbehandlet politisk, i påvente av foreliggende oppvekstplan, og et ønske om å se en eventuell endring i skolestruktur i sammenheng med oppvekstplanen.

En sak om skolestruktur kan behandles uten at dette knyttes til en oppvekstplan siden temaene i oppvekstplanen vil gjelde alle skolene i kommunen uansett struktur. På en annen side vil både visjoner, mål og strategier som fremkommer i oppvekstplanen få følger for den enkelte skole. Sagt på en annen måte så kan man vedta en skolestruktur uten at dette får følger for oppvekstplanen, mens visjoner, mål og strategier som fremkommer i oppvekstplanen vil måtte få følger for de skolene man til enhver tid har i kommunen.

I oppvekstplanen er det et mål at skolene i kommunen skal gi et likeverdig tilbud med god kvalitet. Det er også et mål at alle skolene skal ha gode lokaler i forhold til pedagogiske behov og HMS, samt at uteområdene også må tilfredsstillende behovene for framtidens skole

Standarden på skolebyggene i Sør-Varanger kommune er varierende. Det er bygget to nye skolebygg de siste ti årene, i Kirkenes og en felles skole for Sandnes og Bjørnevatn. Hesseng og Pasvik skole er i rimelig god stand. Bøkfjord skole, Tårnet skole og Bugøynes skole er i dag i teknisk grei stand, men bør oppgraderes både når det gjelder pedagogisk areal, uteareal og universell utforming. Det er opparbeidet veldig gode uteareal på de nybyggede skolene, mens det på de øvrige skolene er behov for en vurdering av kvaliteten på utearealet. Det bør i denne sammenheng utarbeides en kvalitetsplan for skolebygg i kommunen og en plan for hver enkelt skole. Dette vil kunne medføre behov for betydelige investeringer i de eldste skolebyggene, men det vil ikke være mulig å kostnadsberegne hva det vil koste å innføre et likeverdig opplæringstilbud i hele kommunen før det er laget en plan med kostnadsberegning for den enkelte skole.

7.6 Overordnede prinsipper og kriterier for endring av skolestruktur

Alle tilbud og tjenester innen oppvekstfeltet i Sør-Varanger skal være kvalitetssterke, i stadig utvikling og grensesprengende. Kommunale tilbud til barn og unge i Sør-Varanger skal være likeverdige, oppfylle lovkrav og bety en forskjell for barn og unge.

Når man omtaler grunnskole er det en del definisjoner som bør være på plass før man går i gang med analysen. Grunnskole er delt opp i flere funksjoner og fordeler seg på drift av skoler, SFO, PP-tjenesten, skoleskyss, skolelokaler og IT-systemer. Kvaliteten i skolen er likeledes avhengig av flere faktorer. De parameter vi benytter når vi skal vurdere kvaliteten til en skole, er læringsmiljø, kompetanse, fysisk utforming og bygningsmessige kvaliteter og økonomi. Gjennom ulike lovverk er det i tillegg en del formelle krav som må være på plass.

Barnets beste vurdering:

I alle saker som gjelder barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn, FNs barnekonvensjon artikkel 3 nr. 1.

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.»

Barns rett til å bli hørt, jfr. Barnekonvensjonens artikkel 12 nr. 1 og 2:

«1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.»

Opplæringsloven §8-1 regulerer hvilken skole elevene skal gå på:

«Grunnskoleelevane har rett til å gå på den skolen som ligg nærast eller ved den skolen i nærmiljøet som dei soknar til. Kommunen kan gi forskrifter om kva for skole dei ulike områda i kommunen soknar til.»

Nærskoleprinsippet praktiseres i Sør-Varanger kommune, men kommunen har ikke en lokal forskrift som definerer skolekretsene.

Opplæringsloven 11-2, om elevråd ved grunnskoler:

«Elevrådet skal fremme fellesinteressene til elevene på skolen og arbeide for å skape godt lærings- og skolemiljø. Rådet skal også kunne uttale seg i og komme med framlegg i saker som gjelder nærmiljøet til elevene.»

Rundskriv fra Utdanningsdirektoratet, Udir-2-2012 sier dette om prosessen:

«Hverken opplæringsloven eller annet regelverk har innholdsmessige regler for endring av skolestruktur, det vil si regler for når det er lovlig eller ulovlig å legge ned eller opprette en skole. Avgjørelser knyttet til skolestruktur ligger i kjerneområdet av den kommunale handlefriheten. En avgjørelse må bygge på et kommunestyres økonomiske, politiske og samfunnsmessige prioriteringer.

Kommunale vedtak om endring av skolestrukturen, for eksempel om nedleggelse av en skole, er ikke enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Det er ikke et vedtak som gjelder rettigheter eller

plikter for en eller flere bestemte personer. Plassering av den enkelte elev ved en skole vil derimot være et enkeltvedtak.

Barnekonvensjonen er tatt inn i norsk rett ved menneskerettsloven i 2003, og forplikter kommunene til å legge vekt på barnets beste, blant annet i saker om skolestruktur. Artikkel 3 nr. 1 peker på at barnets beste er et viktig hensyn i saker som gjelder barn.

Barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1 lyder:

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.»

Hørings- og uttalerett

«Det er et ulovfestet forvaltningsrettslig prinsipp at forvaltningen skal treffe vedtak etter at saken har vært behandlet på forsvarlig måte. Forsvarlig saksbehandling krever at en sak er tilstrekkelig opplyst før det blir gjort vedtak.»

Siden avgjørelsen om å legge ned en skole ikke er et enkeltvedtak, kommer ikke reglene i forvaltningslovens kap IV (om saksforberedelse ved enkeltvedtak), V (om vedtaket) og VI (om klage og omgjøring) direkte til anvendelse. Det er likevel et generelt forvaltningsrettslig prinsipp at en sak skal være forsvarlig klarlagt før avgjørelse blir tatt. I en sak om nedleggelse av barnehager eller skoler betyr dette at kommunestyret skal ha rimelig kjennskap til synspunktene til de som berøres av nedleggelsen før et vedtak treffes.

Spørsmål om struktur for barnehager og skoler, og eventuelle kretsgrenser, vil i stor grad berøre foreldre og nærmiljø. Skolens samarbeidsutvalg, alternativt foreldrerådet, bør derfor få anledning til å uttale seg når det gjelder vedtak om skolestruktur.

Andre som bør få anledning til å uttale seg i slike saker kan være:

- Fagforeninger for de ansatte ved skolen
- Grendelag
- Andre grupper og organisasjoner som kan ha interesse i saken
- Andre brukere av skolen som vil bli påvirket av en nedleggelse
- Andre brukerorgan ved skolene, for eksempel skolemiljøutvalg og elevråd
- Samarbeidsutvalg eller foreldreråd ved andre skoler som berøres

Tilknyttede tilbud

Ved en eventuell endring av skolestruktur, vil også en del andre tilbud og muligheter, som leksehjelp og skolefritidsordning, kunne bli borte. Dette er tiltak som både er sosialt viktige og som kan ha en positiv innvirkning på den enkeltes skoleløp.

En utredning av skolestruktur bør også ta høyde for å se på, og foreslå løsninger i forhold til utfordringer rundt leksehjelp og skolefritidsordning, og eventuelt andre tilbud som blir påvirket av nedleggelsen. Slike tilbud kan for eksempel være kulturskole, ungdomsklubb og idrettstilbud.

7.7 Videregående skole – ungdom

7.7.1 Kirkenes videregående skole³⁰

Kirkenes videregående skole er Finnmarks nest største, med i underkant av 500 elever. Skolen har seks yrkesfaglige linjer, tilpasset kommunens næringsliv. Over halvparten av elevene tilhører yrkesfagene, og skolen er i et tett samarbeid med lokale bedrifter. Innen studiespesialisering tilbys både ordinære studietilbud og International baccalaureate (IB-linje)³¹. I tillegg har skolen et aktivt OPUS og Fagskole for anlegg og bergverk.

Andel elever som fullfører og består videregående opplæring ligger litt over fylkesnivå, men under nasjonalt nivå. Ved Kirkenes videregående skole er det flest elever på yrkesfaglige utdanningsprogram som består. Ikke all ungdom starter på videregående utdanning i Sør-Varanger, og det er et markert frafall undervegs både ved Kirkenes videregående og øvrige videregående skoler i fylket. Det er mange årsaker til et stort frafall i nord. Det kan være manglende akademisk støtte, liten sammenheng mellom hverdag og studier, mangel på lærlingeplasser, utfordringer med tidlig hybelliv, manglende kultur for å gjøre lekser osv.

7.7.2 Borteboere og tilbud til elever ved skolen

I 2019 er 146, eller ca en tredel av elevene borteboere ved Kirkenes videregående skole. Fylkeskommunen har 68 elevhybler på Hesseng, og benytter i tillegg en ordning med vertsfamilieavtaler. Hybelhusene har miljøarbeidere på kvelds- og nattestid.

Videregående skole har skolelege en dag i uka og helsesøster tre dager i uka. Det viser seg likevel at disse utetjenestene er sårbare og fort må vike om det er bemanningsutfordringer ved kontorene. Ungdommen selv etterlyser et bedre reelt tilbud på helsetjenester ved skolen.

7.8 Strategiske mål – skole og utdanning

Oppvekst i Sør-Varanger skal være trygg og inkluderende, med et læringsmiljø som fremmer trivsel, læring og helse. Skolene i Sør-Varanger skal ha et likeverdig tilbud med god kvalitet. Det skal være elevens innsats, engasjement og talent som avgjør hvor godt eleven gjør det på skolen, ikke kjønn, bosted, kulturbakgrunn eller foreldrenes utdanning og inntekt.

I Sør-Varanger kommune skal vi bidra til å løfte elevene til et høyere nivå enn det levekårsindeks og foreldrenes utdanningsnivå skulle tilsi. Dette vil kunne bidra til at andelen av elever som fullfører videregående skole og søker høyere utdanning i Sør-Varanger øker.

³⁰ <http://www.kirkenes.vgs.no/>

³¹ <http://www.kirkenes.vgs.no/utdanningstilbud/international-baccalaureate/>

Mål og tiltak – Skole og utdanning

Hovedmål	Delmål
I Sør-Varanger skal elevene oppleve tilpasset opplæring, mestring og motivasjon i skolehverdagen.	Elevene skal oppleve omsorg, nærhet og støtte, og en pedagogikk tilpasset dem.
	Elevene skal få tilpassede utfordringer, ut fra sine muligheter og sine forutsetninger.
	Elevene skal oppleve god praksis for vurdering og refleksjon over egen læring, med en sikker faglig relasjonsbygging. Læreren skal kjenne sine elever og kunne gi dem faglig veiledning og skape gode faglige relasjoner.
	God klasseledelse og varierte læringsprosesser skal tilstrebes.
	Elevene skal ha digital kompetanse, både for å kunne bruke digitale verktøy, kritisk vurdering av digitale kilder og sikker bruk av digitale medier.
	Ungdom i SVK skal være motiverte for videre utdanning. SVK skal målrettet søke å bidra til høyere utdanning, og til rekruttering av utdannede unge.
Skolene i Sør-Varanger skal bidra til utjevning og til at flere elever får ut sitt potensial.	Skolen skal søke samarbeid med foreldre, og møte dem med respekt og anerkjennelse.
	Elever som har behov for det, skal oppleve relevant spesialpedagogisk kompetanse.
	Barn og unge i SVK skal utvikle god helse gjennom matglede, sunne helsevaner og bevegelsesglede.
	Tidlig innsats skal være gjennomgående praksis. Alle barn skal få den hjelp de trenger, når de trenger det. Leksehjelp og SFO vil være verdifulle arenaer her.
	Overgangene mellom hjem, barnehage og skole skal være trygge, positive og motiverende.
Skolene i SVK skal være en samlet og samarbeidende organisasjon i faglig utvikling.	Skolen skal ha ansatte med høy kompetanse og engasjement.
	Skolene skal være lærende organisasjoner og utvikle seg gjennom pedagogiske fellesskap hvor lærere sammen driver skoleutvikling
	Skolene skal ha gode lokaler i forhold til pedagogiske behov og HMS.
	Elevene skal ha uteområder som stimulerer til sosial og fysisk aktivitet.
	Skolene skal ha felles rutiner og handlingsplaner for overordnede og overgripende forhold.
	Skolene skal vurdere, reflektere over og utvikle egen praksis.
Skolen skal være en trygg og inkluderende arena, der elevene trenes i demokrati og samarbeid.	Elevene skal høres og medvirke i utformingen av sin egen læring og skolehverdag.
	Skolen skal være et læringsfellesskap der elevene bidrar i egen og andres læring. Elevene skal oppfordres til samarbeid, forskning og undersøkelser.
	Elevene skal være en del av et lærende og sosialt fellesskap.
	Skolen skal ha nulltoleranse for mobbing, vold, diskriminering, trakassering og andre krenkelser.

8.0 Øvrige kommunale tjenester

8.1 Pedagogisk psykologisk tjeneste – PPT

8.1.1 PPT i dag

Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) er en lovpålagt tjeneste, regulert gjennom barnehageloven³² og opplæringsloven³³. PPT i Sør-Varanger kommune har 7 stillinger, med enhetsleder og 6 rådgivere. PPT er samlet i et kompetansemiljø, men fungerer også som faste PP-team knyttet til barnehagene og skolene. PPT i Sør-Varanger deltar i utviklingsarbeidet knyttet til SePU. PPT omtrent 150 sakkyndige spesialistuttalelser i året.

8.1.2 PPT i utvikling

Oppgavefeltet er stort og voksende. Gjennom Stortingsmelding 2019:6, og utkast til ny opplæringslov, framgår det tydelig at de pedagogisk-psykologiske tjenestene skal utvikles, slik at PPT blir en betydelig aktør i utvikling av den pedagogiske og spesialpedagogiske innsatsen i barnehager og skoler. Dagens lovhjemmel tilsier at PPT skal sørge for at det blir utarbeidet sakkyndig vurdering der loven krever det, og være med i kompetanse- og organisasjonsutvikling for å tilrettelegge opplæringa for barn med særskilte behov i barnehagealder og i grunnskole.

I forslag til ny opplæringslov utvides dette. PPT skal i framtiden være med i kompetanse- og organisasjonsutvikling for å tilrettelegge opplæringa for alle barn og elever, både i barnehage og skole. Den pedagogisk psykologiske tjenesten skal være tett på, og en aktiv partner, i utvikling av gode læringsmiljø for barn og unge.

Tjenesten må være i stadig utvikling både organisatorisk, med hensyn til antall ansatte og i forhold til kompetanse, for at den skal kunne møte de behov og oppgaver som framkommer lokalt og ved statlige føringer. Det bør utarbeides en utviklingsplan for pedagogisk psykologisk tjeneste. Denne planen må ta høyde for at PPT skal kunne ha en aktiv rolle i styrkingen og utviklingen av oppvekstsektoren. Planen må avklare oppdrag og ansvarsfelt, og ut fra dette ta initiere bemanningsbehov, kompetansebehov og organisering av tjenesten.

§ 19 c Pedagogisk-psykologisk tjeneste

Kommunens pedagogisk-psykologiske tjeneste er sakkyndig instans i saker om spesialpedagogisk hjelp. Den pedagogisk-psykologiske tjenesten skal sørge for at det blir utarbeidet lovpålagte sakkyndige vurderinger.

Den pedagogisk-psykologiske tjenesten skal bistå barnehagen i arbeidet med kompetanse- og organisasjonsutvikling for å tilrettelegge barnehagetilbudet for barn med særlige behov.

Barnehageloven

§ 5-6 Pedagogisk-psykologisk teneste

Kvar kommune og kvar fylkeskommune skal ha ei pedagogisk-psykologisk teneste. Den pedagogisk-psykologiske tenesta i ein kommune kan organiserast i samarbeid med andre kommunar eller med fylkeskommunen.

Tenesta skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å leggje opplæringa betre til rette for elevar med særlege behov. Den pedagogisk-psykologiske tenesta skal sørgje for at det blir utarbeidd sakkunnig vurdering der lova krev det. Departementet kan gi forskrifter om dei andre oppgåvene til tenesta.

Opplæringsloven

³² https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64/KAPITTEL_6#%C2%A719c

³³ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_6#%C2%A75-6

8.1.3 Strategiske mål - PPT

Hovedmål	Delmål
PPT i SVK skal inneha høy kompetanse og være en drivkraft og en ressurs for utvikling av feltet.	PPT skal bidra til utvikling og ivaretagelse av kommunens pedagogisk-psykologiske tjenester for hele befolkningen PPT skal være kjennetegnet av høy og variert kompetanse og tilstrekkelig bemanning
	De pedagogisk psykologiske tjenestene skal være tidlig inne, og tett på, i forhold til barn og unge som trenger det
	PPT skal være med i kompetanse- og organisasjonsutvikling for å tilrettelegge tilbud og opplæring innen både barnehage og skole
	PPT skal utarbeide en årlig tilstandsrapport og sikre egenevaluering og utvikling ut fra denne

8.2 Barnevern

8.2.1 Barneverntjenesten i dag

Oppdraget til barnevernet er å sikre at alle barn som har behov for tiltak etter barnevernloven får nødvendig og tilstrekkelig hjelp og omsorg til rett tid. Samarbeid med andre instanser er helt avgjørende for å kunne bidra til at alle barn har gode oppvekstvilkår. Tjenesten skal også sikre at barnet selv blir hørt og får medvirke i egen sak.

Barneverntjenesten er organisert som en selvstendig enhet under oppvekstfeltet, og er lokalisert sammen med Pedagogisk psykologisk tjeneste og Tjeneste for funksjonshemmede. Tjenesten har, i tillegg til enhetsleder, 8 saksbehandlere, 1,5 stilling familieveileder og 1 merkantil/kontorstilling. I tillegg til internt samarbeid i kommunen, har tjenesten et organisert samarbeid med Familievernkontoret, NORA-senteret og NAV.

Barnevernet i Sør-Varanger kommune har i snitt 120 saker i systemet pr år. De har også oppfølging av barn fra andre kommuner som er under barnevernet i vår kommune, og av barn fra Sør-Varanger kommune som er flyttet ut til andre kommuner.

8.2.2 Utvikling og utfordringer for Barneverntjenesten

Barnevernet ønsker å utvide sitt fokus på styrking av familier, blant annet gjennom veiledning, tilbudet om familieveileder bør utvikles.

Skal vi få til en økt og tidlig aktivitet for å møte familier i risikozonen, må det være gode rutiner for hvordan vi møter familier og barn i krise. Et fast, tverrfaglig innsatsteam bør på plass så snart som mulig.

Barnevernet er i endring, blant annet gjennom Reform 2020. Med denne vil en større del av innstasen til BUF-etat legges til kommunene. Det vil være behov for endringer i det lokale barnevernet og barnevernomsorgen i den forbindelse. Sør-Varanger kommune retter vår innsats mot tiltak i familien. Dersom det likevel skal være plassering ut, skal man tilstrebe plassering i familie/nærmiljø. Dette for at barna skal slippe en ekstra belastning med å skifte miljø. Her vil det være ulike hensyn å ta i hver enkelt sak.

§1-1 Lovens formål

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår.

§1-2 Lovens stedlige virkeområde

Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for barn som har vanlig bosted i riket og oppholder seg her. Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder også for barn som oppholder seg i riket, og som er flyktninger eller er internasjonalt fordrevne, eller når barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette. (...)

§1-3 Hvem loven gjelder for

Tiltak som omhandlet i denne lov kan treffes overfor barn under 18. år. Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 23 år. (...)

§1-4 Krav til forsvarlighet

Tjenester og tiltak etter denne loven skal være forsvarlige.

§1-5 Barnets rett til nødvendige barneverntiltak

Barn har rett til nødvendige tiltak etter loven når vilkårene for tiltaket er oppfylt.

§1-6 Barnets rett til medvirkning

Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. (...)

§1-7 Barnevernets plikt til å samarbeide med barn og foreldre

Barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre.

Lov om barnevern

8.2.3 Strategiske mål - Barnevernet

Hovedmål	Delmål
I Sør-Varanger skal barnas beste være førende, og barn og unge skal møtes med respekt som den de er	Alle familier skal møtes med respekt, og alle barn skal bidra i egen sak
	Skolen skal ha nulltoleranse for mobbing, vold, diskriminering, trakassering og andre krenkelser
Alle barn som har behov for tiltak etter barnevernloven skal få nødvendig og tilstrekkelig hjelp til rett tid	Barneverntjenesten skal være kjennetegnet av høy og variert kompetanse og tilstrekkelig bemanning
	Kommunale tjenester skal ha felles rutiner og handlingsplaner for overordnede og overgripende forhold innen oppvekstfeltet

8.3 Kultur og fritid

8.3.1 Sør-Varanger kulturskole

Sør-Varanger kulturskole har som visjon «Å fremme det skapende». De har som mål å være en vital del av kulturlivet. Elevene på kulturskolen skal få anledning til utfoldelse, kreativitet, læring og mestring på en trygg og tilrettelagt arena der også det sosiale samværet er viktig. Kulturskole er et lovpålagt tilbud, og kommunestyret har vedtatt rammeplanen for kulturskolen i Sør-Varanger kommune.

§ 13-6. Musikk- og kulturskoletilbud

Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit musikk- og kulturskoletilbud til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet elles.

Opplæringsloven

"Eksistens" (2017) av Ragna Gade Martinsen, elev v/visuelle kunstfag

Sør-Varanger kulturskole

Vi fremmer det skapende!

Kulturskolen har 9,15 stillinger, og mellom tre og firehundre kulturskoleplasser. Tilbudene avhenger av både søkertall og opprettede tilbud. Noen går på en aktivitet, noen går på flere. Mange barn har ikke kulturskoleplass i dag. Kulturskolen leverer en mangslungen tjeneste, med både bredde-, kjerne- og dybdesatsing. Det er teaterundervisning, kunstfag, dans, strykeropplæring, sang, kor, gitar, piano, blåseinstrumenter, slagverk, samt musikkbarnehage og musikkundervisning i grunnskolen for Hesseng og Sandnes og Bjørnevatn skole. For de fleste elevene er bredden og det å få en smakebit og føling med sine kreative sider det sentrale. Samtidig har kulturskolen og Samovarungene ført fram elever som etablerer seg som både musikere og skuespillere på nasjonalt plan.

I motsetning til barnehage og skole skal kulturskolen

hente inn en del midler selv. For 2019 hentet man inn midler via elevenes kontingent, egenandeler og instrumentleie, Den Kulturelle Skolesekken, den Kulturelle Spaserstokken og ved salg av tjenester til barnehager, grunnskoler, korps og foreninger. Kontingenten er relativt høy, men med søskenmoderasjon og aktivitetsmoderasjon for dem som går på flere aktiviteter. Kulturskolen kan ha en viktig utjevnefunksjon blant barn og unge. Skolen gjorde et forsøk med friplasser i 2019. Ordningen er ikke innarbeidet og det var i første omgang liten søknad. En fast ordning bør bestemmes politisk.

8.3.2 Allmenn kultur

I dag holder Kultur og fritidsenheten holder til på Basen. Kultur og fritid er navet for ungdomsarbeid i kommunen (Ungdomsrådet, UKM, ungdomsklubb og klubb for utviklingshemmede). Lokalene består av kontorarbeidsplasser og ungdomsklubb og ligger i tilknytning til Aurora kino og Kirkenes Bowling. Basen ungdomsklubb har åpent to dager i uka og har et besøk på om lag 50 ungdommer hver kveld. Basen ungdomsklubb er primært en hengeplass med muligheter for ulike spill, men man arrangerer også mer organiserte aktiviteter som LAN, konserter og ulike workshoper. Fire til seks fredager i året flyttes ressursene fra Basen Ungdomsklubb til Barentshallen og Åpen Hall. Åpen Hall er for ung ungdom 13 – 18 år, der er hovedfokus lagt på uorganisert aktivitet og lek av ulike slag.

Allmenn kultur har også ansvaret for ungdomsklubben på Bugøynes som har åpent to ganger i uka og som er for barn og unge fra 6-16 år. Til dette kommer ansvar for teater, idrett og større arrangementer for kommunen. Sør-Varanger kommune er «Programkommune for psykisk helse», og Basen er inne i dette arbeidet.

Det er et variert tilbud av fritidsaktiviteter i Sør-Varanger. Vi har en moderne kino, en aktiv kulturskole og et lokalt barne- og ungdomsteater. Videre har vi et stort utvalg av aktiviteter i regi av lokale lag og foreninger, med stor frivillig innsats. Blant disse er speider, 4H, religiøse lag og foreninger, politiske ungdomsorganisasjoner og Natur og ungdom (temabaserte organisasjoner). Innenfor trening og idrett er det også et variert tilbud, fra kampsport, handball og fotball til zumba, svømming og ishockey. Sør-Varanger har også flere treningssentre, bowlingbane og tuftepark. På grunn av en presset hall-kapasitet er det små muligheter for treningstid for dem som ikke vil trene organisert og aktivt.

Gjennom Ungdata og Nærmiljø-undersøkelsen vet vi at dårlig og dyr offentlig kommunikasjon er en utfordring for aktivitet og for at ungdom skal treffes. Ungdomsrådet har gjentatte ganger tatt opp dette. Mangel på uformelle møtesteder der de kan treffes uten at det koster mye, og uten krav om organisert aktivitet, blir systematisk fremmet av ungdommen.

8.3.3 Bibliotek

Sør-Varanger kommune har et aktivt bibliotek, med tilbud rettet mot både barn og unge. Sør-Varanger bibliotek er sentralt beliggende på torget i Kirkenes. Bygget har tre etasjer med til sammen over 1000 m².

Biblioteket har egen barneavdeling, ungdomsavdeling, spillrom/TV-rom, to scener i 1. og 3. etasje. Disse er også møte- og treffarena for barn og ungdom. Biblioteket tar imot barnehager og skolebarn. Gjennom hele året lager biblioteket selvstendige arrangement for barn og unge.

Biblioteket kan være en god arena for å gi alle barn en mulig tilgang til, og kunnskap om, litteratur, informasjonsinnhenting, skriving, pc/internett og så videre. Sør-Varanger Bibliotek er et moderne bibliotek som fyller krav om å være en aktiv samfunnsaktør.

8.3.4 Organisasjonsstruktur kultur

Kulturskolen og allmenn kultur er i dag organisert som egne enheter med enhetsledere. Enhetene har på flere områder et tett og godt samarbeid. Enhetene er imidlertid små og består av henholdsvis 13 og 14 årsverk inkludert bibliotek. Som en del av gjennomgangen av organisasjonsstrukturen på oppvekst bør det utredes om det kan være både faglige og ressursmessige gevinster med å slå sammen disse to enhetene.

8.3.5 Strategiske mål – Kultur og fritid

Med en trygg forankring i vårt lokalsamfunn, skal barn og unge kunne utvikle evne til samspill, tro på egne krefter og mot til å løse livets utfordringer. Kommunale tjenester skal bidra til å utjevne skjevheter, slik at alle kan oppleve mestring uavhengig av familiebakgrunn, kjønn og funksjonsnivå.

Barn og unge i Sør-Varanger skal kjennetegnes av god fysisk og psykisk helse, kommunens tjenester skal bidra til utvikling og styrking av barn og unge.

Hovedmål	Delmål
Barn og unge i Sør-Varanger skal være kjent med, og la seg inspirere til kreativ utvikling og engasjement.	Barn og unge skal høres og medvirke i utformingen av sin egen hverdag. Ungdomsråd og elevråd skal ha en tydelig stemme. Det skal utvikles en breiere arena for barn og unges engasjement, sammen med, og til fordel for barn og unge.
	SVK skal ha en ensartet og samlet rutine for mottak, språkopplæring og kulturinnlæring for barn og unge.
I Sør-Varanger kommune skal tilstrebe at alle barn og unge får mulighet til å delta i fritidsaktiviteter	Kommunen skal ha en helhetlig og god strategi for å inkludere alle barn og unge som bor i kommunen. Kommunale tjenester som Kulturskole, Bibliotek og Kultur og Fritid vil ha en sentral rolle her.
	I SVK skal barn og unge tilflyttere aktivt inkluderes i lokalsamfunnet. Det utvikles felles strategier for dette.
Barn og unge skal ha en aktiv plass i lokalsamfunnet	Barn og unge skal høres og medvirke i utformingen av sin egen hverdag. Ungdomsråd og elevråd skal ha en tydelig stemme.
	Sør-Varanger skal være raus og inkluderende. Ingen i Sør-Varanger skal møte utestengelse, diskriminering, trakassering og andre krenkelser.
Oppvekstsektoren i SVK skal være en lærende organisasjon i utvikling	Alle fagområder utarbeider årlige tilstandsrapporter og utvikler sin organisasjon ut fra denne.
	God digital kompetanse, og fokus på digital utvikling og kunnskapsheving blant ansatte og i barne- og ungdomsgruppene skal kjennetegne Kultur og fritid.

9.0 Kompetanseheving

Det er et overordnet mål å videreutvikle kvaliteten i barnehager og skoler, slik at alle barn og elever får lære, mestre og utvikle seg i inkluderende fellesskap. Bedre kvalitet på det ordinære tilbudet kan gi mindre behov for særskilte ordninger for enkeltbarn. Samtidig kan bedre kvalitet på den spesialpedagogiske innsatsen sikre at barn og unge får en bedre utvikling og lærer mer. Skal kvaliteten bli bedre, er kultur, kunnskap, kompetanse og kapasitet sentrale faktorer³⁴.

For det tredje er kompetanse avgjørende. Det er allerede mye god kompetanse i barnehager og skoler og i støttesystemene, men det er for store variasjoner rundt i landet. Vi trenger et kompetanseløft for å sikre et bedre tilpasset og mer inkluderende pedagogisk tilbud til alle barn uavhengig av hvor de bor. Regjeringen vil sette i gang en stor og langsiktig satsing for å heve kompetansen i kommuner og fylkeskommuner. Satsingen vil være særlig rettet mot barnehager, skoler og PP-tjenester.

9.1 Kompetanse og Organisasjonsutvikling

Det faglige utviklingsarbeidet i oppvekstsektoren ivaretas på ulike måter innenfor de ulike områdene. I barnehage og skole er det gjennom mange år utviklet lokale fagnettverk med jevnlig møter hvor mye av utviklingsarbeidet og kompetansedelingen i organisasjonen blir ivaretatt. I barnehage og skole er det også sterke statlige føringer og flere muligheter for statlig finansiert formell kompetanseheving for ansatte. I grunnskolen er det et lovkrav at alle lærere innen 2025 skal ha godkjent kompetanse for å undervise i fagene norsk, matematikk og engelsk. Pedagognormen som ble innført i 2018 setter kompetansekrav for barnehagene.

Både lærere og ledere i barnehage og skole kan få tilbud om videreutdanning med støtte fra staten til dette. For lærere i grunnskolen er det helt spesielle ordninger som er opprettet for at alle lærere innen 2025 skal ha godkjent kompetanse i fag. I Sør-Varanger kommune forutsetter vi at alle lærere som per i dag ikke innehar nødvendig kompetanse har tilegnet seg dette innen 2025.

Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Oppfyllelse av samfunnsmandatet i tråd med barnehageloven og rammeplanen krever kompetente ansatte i alle ledd. Det er barnehageeiers ansvar å sørge for at personalet har riktig og nødvendig kompetanse. Klarere forpliktelser og konkretisering av barnehagens arbeid innebærer økte krav til ledelse og til kompetanse. For samiske barn har barnehagen en viktig betydning for å styrke og utvikle samiske språk og kultur. Den samiske barnehagen skal fremme læring og dannelse med utgangspunkt i samiske verdier og tradisjonskunnskap. For å kunne ivareta det samiske innholdet i rammeplanen, både i samiske barnehager og andre barnehager med samiske barn, må barnehagen ha nødvendig kompetanse i samisk språk og kultur³⁵.

³⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/?ch=1>

³⁵ https://www.regjeringen.no/contentassets/7e72a90a6b884d0399d9537cce8b801e/kompetansestrategi-for-barnehage-2018_2022.pdf

I barnehage og skole er det også statlige føringer for ivaretagelse av etterutdanning, altså kompetanse som ikke gir studiepoeng, men som likevel er viktig for organisasjonen at de ansatte innehar. Dette kan være alt fra gode ferdigheter i klasseledelse til hvordan man snakker med barn i barnehage og skole.

I Øst-Finnmark er barnehager og skoler med i et regionalt barnehage- og skolefaglig samarbeid kalt RSK ØST (Regional samarbeidsordning for Øst-Finnmark). Gjennom RSK Øst, og ordningene Dekomp og ReKomp (Desentralisert og regional kompetanseheving, er det innledet samarbeid med UH-sektoren. RSK ØST har inngått samarbeid med Høyskolen innlandet, for å øke kompetansen i den enkelte institusjon og utvikle lærende organisasjoner gjennom kompetansebygging og utvikling av profesjonelle læringsfellesskap. Pedagogisk analyse på bakgrunn av kartlegging, teori og erfaring er sentralt i hele kompetansehevingen. Målet er at en slik tilnærming til kompetanseutvikling over tid vil kunne øke kompetansen på tilbudet som gis i barnehage og skole. Lærere og ledelse tilknyttet Kirkenes flyktning- og kompetanse er også tilknyttet dette utviklingsarbeidet.

Ansatte i PP-tjenesten deltar på linje med ansatte i barnehage og skole også på sentralt initierte studietilbud og de er også med i den kompetansehevinga som skjer gjennom RSK-Øst. For PP-tjenesten er dette viktig fordi de skal kunne bistå både barnehage og skole i det faglige utviklingsarbeidet i årene som kommer.

For barneverntjenesten finnes det i dag også statlige føringer og ordninger for kompetanseutvikling. Dette gjelder på tilbud om deltakelse i formell kompetanseheving gjennom ulike studietilbud og deltakelse på spesifikke barnevernfaglige kurs. Sør-Varanger kommune vil i de nærmeste årene både oppmuntre og forvente at ansatte benytter seg av disse tilbudene.

I tillegg til ovennevnte statlige og regionale ordninger arbeider de enkelte enhetene innen oppvekst med kompetanseheving på ulike områder. For de enhetene som ikke er tilknyttet fagnettverk for barnehage og skole prøver vi ut ulike mindre nettverk for å få til et tverrfaglig samarbeid og utvikling innen hele oppvekstområdet. Dette er et område hvor det bør utredes nærmere hvordan man best kan få dette til, både innen oppvekst og med ulike enheter utenfor oppvekst.

9.2 Strategiske mål – Kompetanse

Sør-Varanger kommune skal ha den nødvendige kompetanse til både å ivareta barn og unge ved alle våre tilbud, og til å lede an og sikre utvikling i feltet i vår region. Både praktisk handling, organisering og utviklingsarbeid skal være forankret i, og bygge på, faglig kompetanse.

Ansatte og ledelse innen oppvekstfeltet må identifisere utfordringer og utvikle tiltak som bygger på forskningsbasert kunnskap og felles erfaring. Kompetanseutviklingen må skje planmessig, knyttet til de ulike områdene av oppvekstfeltet³⁶.

Hovedmål	Delmål
Oppvekstsektoren i SVK skal bli et samlet kompetansemiljø, med høy faglig kompetanse på alle felt.	SVK skal utvikle en samlet kompetanseplan for oppvekstfeltet, knyttet til enhetenes og fagområdenes egne kompetanseplaner
	SVK skal ha fokus på digital kompetanse i alle ledd
SVK skal styrke sin posisjon som ledende innen oppvekstsektoren i Øst-Finnmark.	SVK skal fortsatt ta et ansvar for samarbeid og utvikling av oppvekstfeltet i regionen.
	SVK skal synliggjøre og utvikle den kompetanse og de utviklingspotensialet som finnes innen utdanning i Øst-Finnmark

36

<https://www.regjeringen.no/contentassets/71c018d2f5ee4f7da7df44a6aae265bc/no/pdfs/stm201620170021000ddpdfs.pdf>

10.0 Prosess og føringer

Strategisk oppvekstplan er en kommunedelplan og vedtatt i kommunal planstrategi 2016-2019. Planutviklingen har fulgt vedtatte planprosess, regulert av Plan og bygningsloven §§ 11-12 t.o.m 11-15. Tidsrammen av ulike årsaker har blitt utvidet.

Den 28.11. 2016 vedtok utvalg for levekår en prosessplan for strategisk oppvekstplan. Planprogram for oppvekstplanen ble vedtatt av kommunestyret 13.12.2017. Planprogrammet skisserer tema og fremdrift for prosessen frem til en helhetlig oppvekstplan for Sør-Varanger kommune. Det er gjennomført en omfattende prosess med mange ulike deltakere.

10.1 Prosjektorganisering

Prosjekteier:	Kommunestyret
Styringsgruppe:	Utvalg for levekår
Prosjektansvarlig:	Rådmannen
Prosjektleder:	Silja Støyva Arvola

Prosjektgruppe:

- Arnulf Ingerøyen, kommunalsjef, leder
- Michael Berstad, skolefaglig ansvarlig, Sør-Varanger kommune
- Eva Johanne Johnsen, enhetsleder barnehage, Sør-Varanger kommune
- Anne Johansen, leder PPT
- Harald Sørensen, enhetsleder kultur
- Erik Slagtern, fagleder kulturskolen
- Sindre Torp, samfunnsplanlegger
- Kjerstin Møllebakken, Folkehelsekoordinator
- Terje Johansson, Tillitsvalgt Utdanningsforbundet

10.2 Prosessen fram mot en strategisk oppvekstplan

Utredningsarbeidet har foregått gjennom hele perioden. Hoveddelen av det utarbeidete materialet vil komme til anvendelse i de temaorienterte handlingsplanene. Arbeidet med handlingsplanene vil starte opp med utgangspunkt i Strategisk oppvekstplan.

Arbeidet med øvrige kommunedelplaner og strategiske planer har pågått gjennom hele periode. Det er et mål at vi skal ha planer som løper parallelt, griper inn i hverandre og trekker i samme retning. Vi har således vært inne i øvrige planprosesser, og de i våre.

Det skal settes av tilstrekkelig tid til høring, slik at både barn og unge, foresatte og andre som berøres av, eller kan ha innflytelse på området skal ha tid til å utarbeide gode og konkrete innspill. På den måten vil innflytelse og medvirkning bli styrket.

10.3 Bakgrunn

I kommunens planstrategi for 2016 – 2019 er det vedtatt at kommunen skal ha en helhetlig, strategisk plan for hele oppvekstfeltet i Sør-Varanger kommune:

«Tidligere har man hatt egne adskilte planer for barnehage og skole. Man ønsker nå å samle disse planene i en samlet plan, slik at man får bedre oversikt over barnas oppvekst som helhet. Det er behov for å utarbeide en strategisk plan som omfatter oppvekst som helhetlig område.»

28.11. 2016 vedtok utvalg for levekår en prosessplan for strategisk oppvekstplan, i henhold til Plan- og bygningsloven §§ 11-12 t.o.m. 11-15. Planprogram for oppvekstplanen ble vedtatt av kommunestyret 13. desember 2017. Planprogrammet skisserer tema og fremdrift for prosessen fram til en helhetlig, strategisk oppvekstplan for Sør-Varanger kommune.

10.4 Hva er Strategisk oppvekstplan?

Strategisk oppvekstplan 2020 – 2030 skal være en overordnet plan som gir mål og retning for hele oppvekstfeltet. Planen skal bidra til en felles forståelse av mål og metoder, slik at kommunen utvikler tjenester som bidrar til gode oppvekstsvilkår på alle arenaer der barn og unge ferdes. Planen skal også være et redskap for dem som har ansvar for barn og unge gjennom familie- og vennerelasjoner, naboer, jobb, fritidsaktiviteter og andre.

Arbeidet med å vurdere og utvikle kvalitet er en kontinuerlig, systematisk prosess som kan deles inn i følgende faser: Å sette mål og planlegge, gjennomføre tiltak, vurdere tilstanden opp mot målene og følge opp ved å foreta nødvendige justeringer, før vi igjen vurderer målene. For å få på plass dette, vil vi utvikle rutiner for årlig tilstandsrapportering, slik at kommunale tjenester på oppvekstfeltet har gode ståstedsanalyser som ligger til grunn for et kontinuerlig utviklingsarbeid.

10.5 Avgrensning av planen

«Strategisk oppvekstplan» omfatter alle de kommunale områder som yter tjenester til barn og unge. Planen gjelder for ti år og angir overordnede, strategiske mål. Planen må følges opp av handlingsplaner innen prioriterte innsatsområder. Med dette får vi både en tydelig, langsiktig retning på arbeidet, og konkrete og dynamiske handlingsplaner å arbeide ut fra. Kostnader og økonomiske kalkyler må knyttes opp mot handlingsplaner/tiltak. Iverksetting av tiltak kan således justeres ut fra en avveining mellom faglige behov og kommunens økonomiske handlingsrom.

Nasjonalt lovverk, stortingsmeldinger og andre styringssignaler gir de overordnede føringene for oppvekstfeltet. Kommuneplanens samfunnsdel setter de lokale rammene.

Barnekonvensjonen til FN gir internasjonale føringer for barns rettigheter. Konvensjonen kommer etter Grunnloven, men før øvrige norske lover, og ligger i bunnen for utvikling av oppvekstfeltet.³⁷

10.6 Nasjonale føringer for oppvekstfeltet

Det er klare, nasjonale føringer for mange av de tilbudene kommunene skal ha. Dette gjelder for eksempel barnehage, skole, kulturskole og bibliotek, barnevern, pedagogisk-psykologisk

³⁷ https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

tjeneste og helsetjenester for barn og unge. Andre viktige områder, som kultur og fritid, er ikke lovpålagte, men likevel helt sentrale for barn og unges oppvekstmiljø. Både lover, forskrifter, stortingsmeldinger og nasjonale utredninger er førende for hvordan vi kan utvikle oppvekstfeltet.

I 2019 – 2020 har det kommet flere meldinger som vil ha avgjørende betydning for oppvekstfeltet, blant annet **NOU 2019:3** Nye sjanser-bedre læring, kjønnsforskjeller i

FNs Barnekonvensjon Artikkel 19 1.

Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet.

Slike beskyttelsestiltak bør omfatte effektive prosedyrer for utforming av sosiale programmer som yter nødvendig støtte til barnet og til dem som har omsorgen for barnet, samt andre former for forebygging, påpeking, rapportering, viderehenvisning, undersøkelse, behandling og oppfølging av tilfeller av barnemishandling som tidligere beskrevet og, om nødvendig, for rettslig oppfølging.

skoleprestasjoner og utdanningsløp (Stoltenbergutvalget), **Meld. St. 6 (2019–2020)** Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO og **NOU 2019:23** Ny opplæringslov og **NOU 2019:25** Med rett til å mestre. Strategisk oppvekstplan tar hensyn til de signaler og den retning disse meldingene gir for utvikling av oppvekstfeltet, men vi må ta forbehold om at det kan komme endringer ved Stortingets

behandling.

10.6.1 Sentrale lover

Oppvekstfeltet er stort, og styres av en rekke lover. De mest sentrale lovene for oppvekstfeltet er:

- **Lov om barnehager** og Rammeplanen for barnehager legger nasjonale føringer for innhold i barnehagen og tjenester og rettigheter for barn fra null til seks år
- **Lov om offentlig opplæring**, med forskrifter og Læreplanverket (LK06) regulerer rettighetene og faglige føringer for innholdet i opplæringa i skolen.
- **Pedagogisk-psykologisk tjeneste** er lovfestet i barnehageloven og opplæringsloven.
- **Lov om barneverntjenester**
- **Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester**, med Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten

10.6.2 Nasjonale kvalitetskrav og sektormål

Utdanningsdirektoratet har fastsatt hva som er kvalitet, og nødvendig kvalitetsutvikling i barnehagene³⁸. Barns trivsel og utvikling i barnehagen er målet for alt kvalitetsarbeid i barnehagesektoren. Dette målet er uttrykt i barnehageloven og Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

³⁸ <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/kvalitet-i-barnehagen/hva-er-kvalitet-i-barnehagen/>

Sektormålene har også betydning for prioriteringer og mål for kvalitetsarbeidet i barnehagene. Disse målene er politisk bestemt:

- Barnehager skal ha høy kvalitet som fremmer trivsel, lek og læring
- Alle barn skal ha et tilgjengelig barnehagetilbud
- Barnehagene skal ha forutsigbare rammevilkår som medvirker til mangfold og likeverd i barnehagesektoren

Sektormålene, lov og rammeplan gir rammene for hva som er kvalitet i barnehagen. Kvalitetsarbeid handler om å oppfylle disse målene. Rammeplanen definerer at barnehagens arbeid skal planlegges og vurderes. Det betyr at det pedagogiske arbeidet skal beskrives, analyseres og fortolkes ut fra barnehagens planer, barnehageloven og rammeplanen.

Vurderingsarbeidet i den enkelte barnehage må bygge på refleksjon og diskusjon som hele personalgruppa er involvert i. Det er ønskelig å få en bred og åpen debatt om barnehagens mål, innhold, oppgaver og kvalitet. Kvalitetsvurdering er viktig for å utvikle barnehagen som organisasjon, og en forutsetning for kvalitetsutvikling.

Også for skolesektoren er det fastsatt nasjonale sektormål og forventninger³⁹. Innenfor de nasjonale sektormålene skal skoleeiere utforme konkrete målsettinger innenfor sitt ansvarsområde.

«Det skal utformes mål for god nok kvalitet på den enkelte skole og i den enkelte kommune. Å ligge over eller på et nasjonalt snitt, er i seg selv ikke en indikasjon på god kvalitet. Aktørene må ta utgangspunkt i sine egne forutsetninger og resultater når målene utformes. Realistiske og ambisiøse mål bidrar til en klar retning for kvalitetsutviklingsprosessen lokalt.»

Utdanningsdirektoratet formulerer kvalitetskravet til skolene i følgende punkter:

- Alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv
- Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet
- Alle elever og lærlinger skal inkluderes og oppleve mestring.

Innenfor de politisk fastsatte nasjonale sektormålene skal skoleeiere, her forstått som kommunestyret, utforme konkrete målsettinger for hva de skal oppnå innenfor sitt ansvarsområde.

For å vite om kvaliteten på opplæringen er god, skal de drøfte hvordan god kvalitet kan gjenkjennes. Det skal utformes mål for god nok kvalitet på den enkelte skole, i lærebedriften og i den enkelte kommune og fylkeskommune. Å ligge over eller på et nasjonalt snitt, er i seg selv ikke en indikasjon på god kvalitet. Aktørene må ta utgangspunkt i sine egne forutsetninger og resultater når målene utformes. Realistiske og ambisiøse mål bidrar til en klar retning for kvalitetsutviklingsprosessen lokalt.

³⁹ <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/kvalitetsarbeid-i-opplaringen/hvordan-vurdering-kan-bidra-til-kvalitetsutvikling/mal-for-kvalitetsutviklingen/>

10.7 Referansegrupper

Fagnettverk skole, Fagnettverk barnehage

PPT, barnevern, kultur og fritid og kulturskole har sammen med ungdomsrådet og andre aktuelle faginstanser vært involvert undervegs.

10.4 Høringsinstanser

Barnehager, skoler/oppvekstsenter, Kirkenes videregående skole/Finmark fylkeskommune, helsetjenesten, Teknisk drift/FDV, bygdelag, Rådet for likestilling av funksjonshemmede, offentlig høring

11.0 Definisjoner

Inkludering	- Inkludering i barnehage og skole handler om at alle barn og elever skal oppleve at de har en naturlig plass i fellesskapet. De skal føle seg trygge og kunne erfare at de er betydningsfulle, og at de får medvirke i utformingen av sitt eget tilbud. Et inkluderende fellesskap omfatter alle barn og elever. Dersom et barn har behov for alternativ tilknytning til fellesskapet, må det møtes profesjonelt og med respekt for individet.
Utjevning	- Alle barn og unge skal ha mulighet til – uavhengig av sosial, kulturell og språklige bakgrunn, kjønn, kognitive og fysiske forskjeller. Det krever inkluderende fellesskap og tidlig innsats.
Oppvekstfeltet	- Alle som arbeider med oppgaver/er tilknyttet tilbud til barn og unge, både statlig, regionalt, kommunalt, frivillig og privat.
Oppvekstsektoren	- De kommunale tilbud og enheter som hører inn under kommunalsjef for oppvekst. I Sør-Varanger kommune: Barnehager, skole, PPT, Barnevern, Flyktning- og kompetanseenheter.
Tidlig innsats	- Tidlig innsats betyr rett tiltak til riktig tid, uten unødvendige forsinkelser. Det kan dreie seg om alt fra en liten tilpasning i hverdagen til akutte, store tiltak for å ivareta barnets/ungdommens sikkerhet.
Universelle tiltak	- Universell tiltak retter seg mot alle, uten å skille mellom grupper og individer.